

MENDELOVA UNIVERZITA v BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Vybrané demografické ukazatele mikroregionu

Hornácko

Bakalářská práce

Autor práce: Denisa Novotná

Vedoucí práce: PhDr. Dana Hübelová, Ph.D.

Brno 2017

Zadaní práce:

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci: Vybrané demografické ukazatele mikroregionu Hornácko vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 17. 5. 2017

.....

Podpis

Poděkování

Mé poděkování patří zejména paní PhDr. Daně Hübelové, Ph.D. za cenné připomínky, rady a vstřícný přístup po celou dobu tvorby této práce. Dále pak rodičům a přátelům za podporu během celého studia.

ABSTRAKT

Novotná, D.: *Vybrané demografické ukazatele mikroregionu Hornácko*. Brno 2017. Bakalářská práce. Mendelova univerzita v Brně, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií.

Bakalářská práce se zabývá analýzou vývoje struktury obyvatelstva a analýzou dynamiky obyvatelstva v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015. V uvedeném časovém období byla vymezena struktura obyvatelstva podle pohlaví, podle věku a podle vzdělání. U dynamiky obyvatelstva byly analyzovány a vyhodnoceny demografické ukazatele: úmrtnost, porodnost, potratovost, sňatečnost, rozvodovost, přirozený přírůstek, migrační přírůstek a celkový přírůstek. Za použití vhodné trendové funkce byla vytvořena predikce sledovaných ukazatelů do roku 2020. Z analýzy dat bylo zjištěno, že v mikroregionu Hornácko dochází k postupnému úbytku obyvatel a k demografickému stárnutí. Hrubá míra úmrtnosti, porodnosti, potratovosti a rozvodovosti vykazuje kolísavý trend. Mírně rostoucí je hrubá míra sňatečnosti. Migrační i přirozený přírůstek je po sledované období v záporných hodnotách. Daná bakalářská práce má možné využití ve strategii rozvoje mikroregionu Hornácko.

KLÍČOVÁ SLOVA

demografické ukazatele, demografický vývoj, porodnost, úmrtnost, sňatečnost, rozvodovost, migrace, mikroregion Hornácko, trendová funkce, predikce

ABSTRACT

Novotná, D: *Selected demographics indicators of microregion Horňácko*. Brno 2017. Bachelor thesis. Mendel University in Brno. Faculty of Regional Development and International Studies.

This bachelor thesis is focused on analysis of evolution of population structure and its dynamics in the microregion Horňácko in the years 2005–2015. In this mentioned period the structure of the population was defined by tender, age and education. For criterium of population dynamics there were analysed and evaluated following characteristics: mortality, birth, abortion, marriage, divorce, natural growth, migration growth and overall growth of population. Prediction of monitored characteristics was calculated by using appropriate trend function up to the year 2020. This mentioned data analysis revealed gradual depopulation and demographic aging of population in the microregion Horňácko. Gross rates of mortality, birth, abortion and divorce have fluctuating trend, however marriage gross rate has increasing trend. Migration and natural growth for higher mentioned period is displayed in negative numbers. This bachelor thesis has potential usage in development strategy in microregion Horňácko.

KEY WORDS

demographics indicators, demographics evolution, natality, mortality, marriage, divorce, migration, microregion Horňácko, trend functions, prediction

OBSAH

1	Úvod	9
2	Cíl práce	10
3	Literární přehled	11
3.1	Předmět demografie	11
3.2	Demografické procesy a jejich charakteristika	11
3.3	Demografický vývoj České republiky po roce 1989.....	12
4	Materiál a metodika	18
4.1	Modelování časových řad	19
4.2	Analýza struktury obyvatelstva.....	21
4.2.1	Struktura obyvatelstva podle pohlaví.....	21
4.2.2	Struktura obyvatelstva podle věku	22
4.2.3	Struktura obyvatelstva podle vzdělání	22
4.3	Analýza dynamiky obyvatelstva	24
4.3.1	Úmrtnost	24
4.3.2	Porodnost a plodnost	25
4.3.3	Potratovost	26
4.3.4	Sňatečnost	27
4.3.5	Rozvodovost	28
4.3.6	Přirozený přírůstek	28
4.3.7	Migrace.....	29
5	Vlastní práce.....	31
5.1	Charakteristika mikroregionu Hornácko	31
5.2	Analýza struktury obyvatelstva.....	33
5.2.1	Počet obyvatel.....	33
5.2.2	Struktura obyvatel podle věku	34
5.2.3	Struktura obyvatelstva podle pohlaví.....	36

5.2.4	Struktura obyvatelstva podle vzdělání	37
5.3	Analýza dynamiky obyvatelstva	39
5.3.1	Úmrtnost.....	39
5.3.2	Porodnost.....	40
5.3.3	Potratovost.....	42
5.3.4	Sňatečnost.....	44
5.3.5	Rozvodovost	45
5.3.6	Migrace.....	47
6	Shrnutí a diskuze	49
7	Závěr	51
8	Seznam použité literatury	53
9	Seznam obrázků	57
10	Seznam tabulek.....	58

1 Úvod

Demografický vývoj v České republice prochází od začátku 90. let 20. století výraznými změnami, které se projevují v celé společnosti. Faktory ovlivňující tento vývoj jsou ekonomického, politického, sociálního, kulturního i environmentálního charakteru. Jako příklad můžeme uvést rozdílný životní styl nebo uvolnění politického režimu, který klade větší význam na studium a budování kariéry a umožňuje nám více cestovat nebo žít v zahraničí.

Mezi nepříznivé tendence ve vývoji populace patří hlavně rychlé demografické stárnutí populace, které je důsledkem dlouhodobé snížení míry početní obnovy populace pod zápornou hranici. V současné době je narození dítěte považováno za událost, kterou lze díky pokročilejším technologiím plánovat, nebo se jí vyhnout úplně. Po roce 1990 došlo k zásadní změně rodinného a reprodukčního chování obyvatelstva České republiky (Fialová, 2007).

Území, které bylo v bakalářské práci zkoumáno, je vymezeno jako mikroregion Hornácko. Mikroregionem se obecně rozumí sdružení několika obcí za účelem dosažení společného cíle, většinou se jedná o koordinaci celkového rozvoje území (RIS, 2016). K tomuto rozvoji mohou sloužit právě demografické studie jako podklad pro zpracování různých projektů.

Mikroregion Hornácko se nachází na jižní Moravě, při hranici se Slovenskem. Pohoří Bílých Karpat zde vytváří přirozenou hranici mezi Moravou a Slovenskem. Hornácko je velmi osobité svým živě dochovaným folklorem a jeho historickým krajinným rázem. Lokalita je velmi příznivá díky svému čistému životnímu prostředí. Na straně druhé existují však i mnohá negativa, jako je vysoká míra nezaměstnanosti v regionu, časově náročná dojíždka za prací, absence středních škol, odliv mladých lidí z regionu do větších měst aj.

2 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je analyzovat demografický vývoj mikroregionu Hornácko. K naplnění hlavního cíle je nutné provést tyto dílčí cíle:

- analyzovat strukturu obyvatelstva podle věku, pohlaví a vzdělání,
- analyzovat a vyhodnotit vývoj obecné míry úmrtnosti,
- analyzovat a vyhodnotit vývoj obecné míry porodnosti,
- analyzovat vývoj obecné míry potratovosti,
- posoudit a vyhodnotit vývoj obecné míry sňatečnosti a rozvodovosti,
- analyzovat a vyhodnotit migrační přírůstek obyvatelstva,
- vytvořit predikci vybraných ukazatelů v letech 2016–2020,
- srovnat vývoj vybraných demografických ukazatelů v obcích mikroregionu Hornácko,
- srovnat vývoj vybraných demografických ukazatelů mikroregionu a České republiky.

3 Literární přehled

3.1 Předmět demografie

Předmětem demografického studia je zkoumání reprodukce lidské populace. Reprodukce je chápána jako přirozená obnova populace v důsledku rození a vymírání. Demografie do sféry svého zájmu zahrnuje i další oblasti, které s jejím hlavním předmětem souvisí a často se prolínají s předměty zájmu jiných věd. Jako příklad můžeme uvést vztahy ovlivňující reprodukci, rozvody a sňatky. Populace, její reprodukce a tyto vztahy tvoří demografický systém. Podmínky, při kterých k reprodukci dochází, můžeme nazvat sociálním systémem, pak jsou předmětem demografie demo-sociální systémy (Koschin, 2005).

Klufová (2010) uvádí, že předmětem demografie jsou procesy masového charakteru, které se dají vyjádřit za pomoci statistických (demografických) ukazatelů.

Klufová (2008) dělí demografické údaje do dvou skupin:

- Údaje o stavu – zjišťují se soupisem obyvatelstva nebo sčítáním lidu, zjišťuje se, kolik v daném území žije osob a některé jejich znaky.
- Údaje o pohybu – souvisí s reprodukcí obyvatelstva, jedná se o narození, úmrtí, sňatek, rozvod a přestěhování.

3.2 Demografické procesy a jejich charakteristika

Každý demografický proces je projevem demografické události. Jednotlivé procesy a události znázorňuje Tab. 1.

Tab. 1 Demografické procesy a události

Demografický proces	Demografická událost
úmrtnost	úmrtí
porodnost	narození
potratovost	potrat
sňatečnost	uzavření manželství
rozvodovost	rozvod
migrace	stěhování

Zdroj: Demografický informační portál, 2016

3.3 Demografický vývoj České republiky po roce 1989

V roce 1989 došlo ke změnám politického systému a začínalo se významně měnit demografické chování obyvatel České republiky. V období socialismu byl typický model s vysokou intenzitou plodnosti a sňatečnosti, zatímco po roce 1989 došlo k transformaci na model s nižší intenzitou sňatečnosti a porodnost se pohybovala pod záchovnou hranicí populace (Polesná, 2012).

Populační vývoj se však nezačal měnit ihned po politických událostech v roce 1989, ale s určitým časovým zpožděním. Tyto změny byly viditelné až v první polovině 90. let minulého století (Bartoňová, 2010).

„Politická transformace a s ní spojené ekonomické, sociální a kulturní změny znamenaly otevření nových možností, které začaly konkurovat manželství a rodině“ (Škrabal, 2011, s. 45).

Tyto změny způsobily pokles hladiny plodnosti a potratovosti a vedly k tomu, že lidé zakládali rodinu ve vyšším věku. Lépe dostupné antikoncepční prostředky způsobily to, že si lidé rození dětí mohli pečlivěji naplánovat. Navíc počátek rodinného života vyžadoval získání určité ekonomické úrovně a vyřešení bytové otázky (Roubíček, 1997).

Spolu se změnami, kdy do Česka pronikla doposud nepoznaná existenční nejistota, nezaměstnanost a postupné příjmové a sociální rozvrstvení původně extrémně rovnostářské společnosti. Výrazně se zvýšily možnosti seberealizace mimo rodinu, hlavně pro mladé a vzdělané lidi. Vzrostla hodnota vzdělání a narůstal počet studentů vysokých škol. Další změnou bylo i partnerské chování, brzké sňatky byly neobvyklými, rostlo nesezdané soužití a těhotenství přestalo být bráno jako vážný důvod k sňatku. Role mateřství již nebyla pro mladé lidi měřítkem úspěšnosti a naplnění života (Hamplová a kol., 2006).

Po roce 1989 také dochází k rychlejšímu stárnutí obyvatelstva, což je způsobeno poklesem osob do 14 let. Navíc také přibývá podíl osob starších 70 let. V roce 1997 došlo k vyrovnání podílu dětí a starých osob. V dalších letech byl vyšší podíl staršího obyvatelstva nad dětmi a tato tendence bude nejspíše pokračovat i v následujících letech (Vystoupil, Tarabová, 2004).

„Pozitiva „nové“ doby se odrazila ve zdravotnictví a ve změně životního stylu obyvatel. Došlo k výraznému poklesu intenzity úmrtnosti a Česká republika zažila historicky nejnižší úroveň plodnosti a sňatečnosti, ale také kojenecké úmrtnosti i úmrtnosti celkové. Maximální hodnoty bylo dosaženo i u rozvodovosti“ (Škrabal, 2011, s. 45).

Koschin (2005) tvrdí, že vývoj v 90. letech minulého století v České republice je stejný jako vývoj v západní a severní Evropě od 70. let. Pro toto období je typické plánování rodiny pomocí antikoncepce, mění se pohled na manželství a sňatky jsou posouvány do vyššího věku, nebo nejsou uzavírány vůbec.

Je třeba zmínit, že 80. léta 20. století jsou považována za konec druhého demografického přechodu ve vyspělých zemích severní a západní Evropy. Tento přechod poprvé shrnuli dva holandské vědci, van de Kaa a Lestheaghe (1986) pomocí čtyř bodů. Jako první bod uvedli změnu úlohy antikoncepce, lidé mají možnost mít tolik dětí, kolik chtějí a mohou je mít právě tehdy, kdy jim to vyhovuje. V druhém bodě uvádí, že se změnilo postavení dítěte v rodině, dříve bylo dítě hlavním, co ovlivňovalo život rodiny a rozhodovalo o životě rodičů, nyní je dítě považováno za rovnoprávného člena rodiny. V třetím bodě píší, že se změnila úloha manželství. Děti mohou vzejít i ze svazků, které nejsou manželské. V posledním čtvrtém bodě zmiňují, že se změnila rodina. Tradiční rodina je minulostí a výchovu dětí přejímá společnost nebo komunita. V zemích bývalého socialistického bloku se tyto tendence začaly objevovat až počátkem 90. let minulého století, proto tyto uvedené skutečnosti můžeme pozorovat i v naší současné společnosti.

Změny charakteristické pro druhý demografický přechod zahrnují změny strukturální, technologické i kulturní, jež lze definovat jednak na úrovni společenských procesů, tak i na úrovni společenských jednotek a jednotlivců. Největší důraz je kladen na kulturní změny, pro které je typická kohortní proměna hodnotových orientací. Musíme podotknout, že všechny tři typy změn jsou spolu vzájemně provázané (Hašková, 2009). Změny, které nastaly v reprodukčním, rodinném a partnerském chování ve společnostech již byly zmíněny výše v předchozím odstavci (van de Kaa, Lestheaghe, 1986).

Řada očekávaných komplikací v sociální oblasti je spjata s předešlým demografickým vývojem a setrvačnost demografických procesů je velmi silná, protože účinky poruch

populačního vývoje jsou dlouhodobého charakteru a je zde typické časové zpoždění (Roubíček, 1997).

Porodnost v České republice byla jednou ze složek reprodukčního chování populace, která se v reakci na změnu ekonomických a sociálních podmínek změnila nejvíce. Zásadní proměna v plodnosti českých žen po roce 1989 spočívala v rození dětí ve vyšším věku. Plodnost mladších žen se významně snížila, zatímco plodnost starších žen naopak rostla. Za touto skutečností můžeme také vidět zvýšení postavení žen ve společnosti a jejich zapojení do tržní ekonomiky, které přispělo k odkládání porodů a zmenšování velikosti rodiny (Klufová, Poláková, 2010).

Vývoj porodnosti v posledních dvou desetiletích můžeme rozdělit do čtyř etap (Škrabal, 2011).

„První etapou je období let 1991–1996, kdy došlo ke značnému poklesu počtu narozených dětí a úrovně plodnosti. Roční počty živě narozených dětí se snížily ze 129 tisíc na 91 tisíc a průměrný počet dětí připadajících na jednu ženu v reprodukčním věku klesl z 1,86 na 1,19 dítěte. Druhé období 1997–2001 lze charakterizovat stabilizací, resp. mírným prohloubením poklesu. V roce 1999 dosáhla výše plodnosti nejnižší úrovně v celém období statistického sledování (úhrnná plodnost na úrovni 1,13 dítěte). Ve třetí etapě 2002–2010 se počty živě narozených dětí i úhrnná plodnost pomalu zvyšovaly, věku nejvyšší plodnosti dosáhly ženy nejsilnějších ročníků ze 70. let 20. století. Nejčetnějším populačním ročníkem narozených byl rok 2008, kdy se živě narodilo téměř 120 tisíc dětí. Ve čtvrtém období vymezeném roky 2011 a 2012 se celková úroveň plodnosti stabilizovala na úrovni mírně pod 1,15 dítěte připadajících na jednu ženu, avšak ve srovnání s předchozím obdobím s nižšími počty narozených dětí (necelých 109 tisíc v obou letech), neboť ve věku nejvyšší plodnosti byly méně početné generace žen“ (Škrabal, 2011, s. 54–55).

Od roku 2013 do roku 2015 zaznamenáváme mírný nárůst živě narozených, a to ze 107 tisíc na 111 tisíc (ČSÚ, 2016). V průběhu všech uvedených období byl posun věku zakládání rodiny do pozdějšího věku a vyšší podíl dětí, které se narodily mimo manželství (Škrabal, 2011).

Typickým znakem v reprodukčním chování populace České republiky před rokem 1989 byla vysoká intenzita potratovosti. Hlavní příčinou byla absence používání

antikoncepčních prostředků, které dlouho znamenaly určité riziko pro zdraví ženy a jednoduchá dostupnost interrupce, která v podstatě nahrazovala antikoncepční metody (Kučera, Fialová, 1996).

Nejvyšší počet potratů a interrupcí v historii byl v roce 1988, kdy jich bylo registrováno 129 tisíc. Od roku 1989 do roku 1992 se potraty snížily ze 127 tisíc na 110 tisíc. V letech 1993–1999 byl zaznamenán pokles z 85 tisíc na 52 tisíc. Tato klesající tendence pokračuje i v následujících letech. V období 2000–2009 došlo k opětovnému snížení ze 47 tisíc na 41 tisíc. V období 2010–2015 potratů opět ubylo a z 39 tisíc potratů bylo v roce 2015 jen 36 tisíc (ČSÚ, 2016).

Tento klesající trend je výsledkem rozšíření moderních metod antikoncepčních prostředků. Ty se v poslední době staly samozřejmostí značné části žen, již od počátku jejich sexuálního života (Škrabal, 2011).

Úroveň sňatečnosti v 80. letech minulého století byla vysoká. Do manželského svazku vstupovalo kolem 90 % svobodných mužů a 96 % svobodných žen. Průměrný věk ženicha byl mezi 24 až 25 roky a u nevěsty mezi 21 až 22 roky. S těmito ukazateli se Česká republika pohybovala na předních místech v Evropě. Vzhledem k nízkému věku mužů při prvním sňatku, s předpokládaným rozdílem ve věku snoubenců (o 2 až 3 roky) vedl k tomu, že část studentek středních a vysokých škol uzavírala sňatek ještě před dokončením studií. Za touto skutečností byla obava žen, aby nebyly příliš staré na vhodný sňatek, protože muži starší o 2 až 3 roky budou již zadání. Tyto trendy v modelu sňatečnosti se udržely do počátku 90. let minulého století (Kučera, Fialová, 1996).

Ovšem po roce 1989 se situace začala výrazně měnit. V roce 1991 skončilo poskytování novomanželských půjček a celková intenzita sňatečnosti se postupně od tohoto roku snižovala. V současné době lidé mnohem častěji žijí v neformálním soužití, protože manželství přestalo být jedinou uznávanou formou soužití, z něhož mohou vzejít děti (Hübelová, 2014).

Lze tedy konstatovat, že uzavření manželství a založení rodiny je odkládáno do vyššího věku. Pokud se podíváme na údaje ČSÚ, tak v roce 1989 bylo zaznamenáno přibližně 81 tisíc sňatků. V roce 1990 nastal zatím poslední nárůst na 90 tisíc sňatků a od tohoto roku má sňatečnost klesající průběh. Zatímco v období od roku 1994 do roku 2008 bylo

zaznamenáno průměrně 54 tisíc sňatků, v letech 2009 až 2015 se sňatky snížily na průměrnou hodnotu 46 tisíc. V průběhu zhruba 26 let počet sňatků v České republice klesnul zhruba o polovinu (ČSÚ, 2016).

Počet rozvodů se od poloviny 80. let minulého století pohybuje kolem 30 tisíc až do roku 2010. V letech 2011–2015 se počet rozvodů snížil na průměrnou hodnotu 27 tisíc. Za tímto poklesem intenzity rozvodovosti stojí hlavně nižší počet uzavřených manželství v předchozích letech. K významnému výkyvu došlo v roce 1999, kdy bylo zaznamenáno pouze 24 tisíc rozvodů. Důvodem byla novelizace zákona o rodině (č.91/1998 Sb., s platností od srpna 1998), v níž byly upraveny podmínky rozvodu. Tento pokles byl však pouze dočasný, protože se jednalo o podržení rozvodů v důsledku zkomplikování a prodloužení doby vyřízení již podaných žádostí (zejména u rozvodů manželství s nezletilými dětmi) a hned v následujícím roce se počet rozvodů vrátil na starou úroveň. Od počátku 90. let minulého století se výrazněji měnila struktura rozvodů podle uplynulé doby od sňatku. Postupně se snižoval podíl rozvodů do deseti let od uzavření manželství, nejvíce pak do pěti let od sňatku. U déletrvajících manželství se nejvýrazněji zvýšil počet rozvodů u manželství, která trvala 25 let a více. Vzhledem k tomu, že každým rokem do manželství vstupuje menší počet osob a zvyšuje se počet osob žijících v nemanželských svazcích, tak se intenzita rozvodovosti může zdát jako méně důležitý demografický ukazatel (Škrabal, 2011, ČSÚ, 2016).

Vývoj úmrtnosti se spolu s vývojem potratovosti řadí k pozitivním znakům demografického vývoje za posledních 28 let. Pokles intenzity úmrtnosti se značně zintenzivnil od 90. let minulého století a trvá dodnes. Jako hlavní determinanty můžeme považovat zlepšení lékařské péče a bohatou nabídku na trhu potravin, která může do určité míry ovlivňovat stravovací návyky (Bartoňová a kol., 2010).

Klufová (2010) uvádí, že jednou z nejvýznamnějších změn, která nastala po roce 1987, byl pokles intenzity novorozenecké a kojenecké úmrtnosti. V mezinárodním srovnání se tak Česká republika zařadila vedle Japonska a některých západoevropských zemí k absolutní světové špičce. Struktura úmrtnosti obyvatel podle pohlaví v České republice má jak obecné pravidelnosti, tak i některá výrazná specifika. K těm patří vyšší úmrtnost mužů středního věku (45–64 let), která je téměř dvojnásobná než ve vyspělých zemích a trojnásobně vyšší intenzita úmrtnosti mužů než žen ve věkové skupině

20–29let. K obecným pravidelnostem patří například nadúmrtnost mužů všech věkových skupin.

Pokud se podíváme na vývoj zemřelých, tak největší hodnoty byly dosaženy v roce 1989 se 128 tisíci a v roce 1990 to bylo zhruba 129 tisíc. Od roku 1991–1997 se počet zemřelých postupně snižoval ze 124 tisíc na 113 tisíc. Od roku 1998–2014 se hodnoty zemřelých pohybují průměrně kolem 107 tisíc. Největší výkyv je zaznamenán v letech 2006–2008, kdy jsou hodnoty mezi 104 až 105 tisíci zemřelými. V roce 2015 je však hodnota na 111 tisících zemřelých (ČSÚ, 2016).

Na zahraniční migraci měly silný vliv změny v politické orientaci v roce 1989. Otevření hranic poskytlo svobodný pohyb osob přes hranice a dřívější nelegální emigrace se stala legální. V roce 1991 se tak Česko stalo z emigrační země, zemí imigrační a atraktivita České republiky se zvyšovala. Po pádu totality přicházely nejsilnější proudy především z Německa, Kanady a Švýcarska a jednalo se o tzv. návratovou imigraci našich dřívějších občanů. V dalších letech k nám přicházeli hlavně ekonomičtí migranti ze zemí bývalého Sovětského svazu, Vietnamu, Rumunska a Bulharska. Důvody příchodu nových migrantů byly převážně pracovní (Pavlík a kol., 2002).

V letech 1989–1999 se průměrně do České republiky přestěhovalo 12 tisíc lidí ročně. V letech 2002–2009 se však do Česka stěhovalo průměrně již 63 tisíc. Za posledních 6 let však počet přistěhovalých klesl téměř o polovinu na průměrných 32 tisíc. U vystěhovalých se hodnoty v letech 1989–1993 pohybovaly kolem průměrných 9 tisíc. V letech 1994–1997 byl zaznamenán počet vystěhovalých osob do 1 tisíce ročně. Od roku 1998–2000 se vystěhovalí pohybovali na hodnotách 1200 osob za rok a od roku 2001–2015 se počet osob, které se stěhovaly do zahraničí, stoupl na průměrných 22 tisíc (ČSÚ, 2016).

Vnitřní stěhování v České republice je dáno stěhování obyvatelstva z jedné obce do druhé. Proto je nutno brát v potaz, že rozsah stěhování je ovlivněn i počtem obcí. Vnitřní stěhování také probíhá mezi kraji, uvnitř kraje, mezi okresy, nebo uvnitř okresů. Od roku 1989 došlo k nápadnému poklesu celkové vnitřní migrace. V roce 1989 bylo zaznamenáno zhruba 220 tisíc případů vnitřního stěhování, v roce 1991 to bylo již 218 tisíc a v roce 1992 nastal další pokles na 212 tisíc. Tento klesající trend pokračoval i v dalším roce 1993 kdy se opět hodnoty snížily o 12 tisíc na hodnotu 200 tisíc. Mezi lety 1994–2001 se průměrně objem vnitřního stěhování pohyboval

kolem 172 tisíc za rok. Od roku 2002 do roku 2008 se vnitřně stěhovalo průměrně 192 tisíc a další nárůst nastal od roku 2009 po současnost, kdy se hodnoty pohybovaly přibližně od 232 tisíc do 238 tisíc. Nejčastěji stěhující se skupinou je věková kategorie 15–59 let. Z předchozích výsledků navíc vyplývá, že s vyšším vzděláním se zvyšuje intenzita stěhování. Tento jev je nejvíce zastoupen u vysokoškoláků, kteří se po ukončení studia usadí v místě studia, nebo se stěhují do jiného většího města (ČSÚ, 2016).

4 Materiál a metodika

Pro analýzy bakalářské práce byla použita sekundární data, která jsou běžně dostupná na webových stránkách ČSÚ. Údaje zachycující vývoj demografických ukazatelů České republiky ve sledovaném období 2005–2015 čerpala autorka z dokumentu Pohyb obyvatelstva v českých zemích od roku 1785–2015. Pro jednotlivé obce bylo zapotřebí Databáze demografických údajů za obce ČR, kde jsou zachyceny územní změny, počty obyvatel, narození, zemřelí, stěhování, sňatky, rozvody a potraty pro období 1971–2015. Pro struktury obyvatelstva podle zvolených kritérií bylo nutné stažení dokumentu Sčítání lidu, domů a bytů, které proběhlo naposledy v roce 2011. Pro období 2012–2015 však nelze provést výpočty, protože data zatím nejsou dostupná. Zpracování dat bylo provedeno v programu Microsoft Office Excel.

Teoretická část bakalářské práce byla zpracována metodou literární rešerše. Cílem literární rešerše je vytvořit kritický přehled současných znalostí na konkrétní téma. Literární rešerše je většinou součástí vědecky zaměřené literatury a obvykle předchází tvorbě návrhů výzkumných projektů a výběru vhodné metodiky (Jersáková, 2016).

Obecně zvolenou metodou byla metoda demografické analýzy. Ta zkoumá jednotlivé složky demografické reprodukce obyvatelstva (úmrtnost, porodnost, potratovost, sňatečnost a rozvodovost) a poskytuje nám data pro výpočet demografických ukazatelů. Demografickou analýzu můžeme obecně chápat jako východisko pro správné vnímání a strategické ovlivňování životní úrovně a kvality života na regionální úrovni (Kraftová a kol., 2016).

Ze statistických metod byla použita metoda analýzy časových řad a to z časového úseku 2005–2015. Pomocí dat z uvedené časové řady byla provedena predikce vývoje vybraných demografických ukazatelů do roku 2020. Hindls a kol. (2007) chápe časovou

řadu jako posloupnost věcně a prostorově srovnatelných pozorování, která jsou uspořádána z hlediska času od minulosti do přítomnosti. Data, která jsou chronologicky řazená, se vyskytují běžně v různých oblastech života. Litschmanová (2010) chápe časovou řadu jako numerickou proměnnou, jejíž hodnoty podstatně závisí na čase, v němž byly získány. Časové okamžiky bývají od sebe většinou stejně vzdáleny.

4.1 Modelování časových řad

Výchozím principem pro modelování časových řad je tradiční jednorozměrný model:

$$y_t = f(t, \varepsilon_t),$$

kde y_t je hodnota modelovaného ukazatele v čase t , $t = 1, 2, \dots, n$, symbol ε_t je hodnotou náhodné složky v čase t (Hindls a kol., 2007).

Libovolnou časovou řadu můžeme dekomponovat na trendovou složku:

- trendovou složku T_t ,
- sezónní složku S_t ,
- cyklickou složku C_t ,
- náhodnou složku ε_t .

Trend je chápán jako hlavní tendence dlouhodobého vývoje hodnot analyzovaného ukazatele v čase. Trend může být rostoucí, klesající nebo konstantní.

Trendové funkce:

- Lineární trend

Značný význam lineárního trendu spočívá v tom, že jej můžeme použít, pokud chceme alespoň orientačně určit základní směr vývoje analyzované časové řady. Další výhodou je v tom, že může sloužit jako vhodná aproximace jiných trendových funkcí v omezeném časovém intervalu. Lineární trend lze vyjádřit ve tvaru:

$$T_t = \beta_0 + \beta_1 t,$$

kde β_0 a β_1 jsou neznámé parametry a $t = 1, 2, \dots, n$ je časová proměnná. Pro odhad parametrů β_0 a β_1 použijeme metodu nejmenších čtverců. To znamená vyřešit dvě rovnice:

$$\sum y_t = n\beta_0 + \beta_1 \sum t$$

$$\Sigma t y_t = b_0 \Sigma t + b_1 \Sigma t^2,$$

kde symbolem Σ se vždy rozumí součet přes t od 1 do n . Řešením soustavy normálních rovnic jsou odhady parametrů:

$$b_0 = \bar{y} - b_1 \bar{t},$$

$$b_1 = \frac{\overline{y t} - \bar{y} \bar{t}}{\bar{t}^2 - t^{-2}}.$$

- Parabolický trend

Parabolickou trendovou funkci lze zapsat ve tvaru:

$$T_t = \beta_0 + \beta_1 t + \beta_2 t^2,$$

kde β_0, β_1 a β_2 jsou neznámé parametry tohoto trendu a $t = 1, 2, \dots, n$ je časová proměnná. Jedná se o často používaný typ trendové funkce. Tato trendová funkce je lineární z hlediska parametrů, použijeme tedy k odhadu metodu nejmenších čtverců, to znamená, že budeme řešit tři normální rovnice:

$$\Sigma y_t = n b_0 + b_1 \Sigma t' + b_2 \Sigma t'^2,$$

$$\Sigma y_t t' = b_0 \Sigma t' + b_1 \Sigma t'^2 + b_2 \Sigma t'^3,$$

$$\Sigma y_t t'^2 = b_0 \Sigma t'^2 + b_1 \Sigma t'^3 + b_2 \Sigma t'^4.$$

Za podmínky $\Sigma t'^k = 0, k = 1, 3, 5 \dots$ získáme z druhé rovnice odhad parametru β_1 ve tvaru:

$$b_1 = \frac{\Sigma y_t t'}{\Sigma t'^2}.$$

Zbývající parametry získáme řešením dvou normálních rovnic:

$$\Sigma y_t = n b_0 + b_2 \Sigma t'^2,$$

$$\Sigma y_t t'^2 = b_0 \Sigma t'^2 + b_2 \Sigma t'^4,$$

odkud získáme řešení b_0 a b_2 :

$$b_0 = \frac{\sum y_t \sum t'^4 - \sum t'^2 \sum y_t t'^2}{n \sum t'^4 - (\sum t'^2)^2},$$

$$b_2 = \frac{n \sum y_t t'^2 - \sum y_t \sum t'^2}{n \sum t'^4 - (\sum t'^2)^2}.$$

Další metodou, která byla použita, je metoda predikování časových řad. Hindls a kol. (2007, s. 330) uvádí, že „podstata klasických extrapoláčnických metod spočívá v tom, že se studuje historie prognózovaného objektu a zákonitosti jeho vývoje v minulosti a přítomnosti se přenesou do budoucnosti. Metody založené na extrapolaci klasických modelů trendu tedy vycházejí z deterministického principu, podle něhož budoucnost vyplývá z přítomnosti“.

Předpověď budoucích dat lze získat na základě vývoje minulých dat díky existenci statistiky. Aby byla předpověď přesná, je třeba provádět předpověď z dostatečně velkého počtu dat. Minimální počet minulých hodnot by měl být alespoň šest.

4.2 Analýza struktury obyvatelstva

Strukturu populací můžeme zkoumat podle znaků (Veselá, 2002):

- biologických (pohlaví, věk, rodinný stav obyvatelstva),
- ekonomických (povolání, ekonomická aktivita obyvatelstva),
- kulturních a etnických (vzdělání obyvatelstva, národnost).

4.2.1 Struktura obyvatelstva podle pohlaví

Roubíček (1997) uvádí, že třídění obyvatelstva podle pohlaví je zjišťování velmi jednoduché a přesné. Složení obyvatelstva podle pohlaví by mělo být vyrovnané, protože poměr obou pohlaví narozených dětí je poměrně stálý. Složení obyvatelstva podle pohlaví může být také ovlivněno charakterem určitého území (oblasti s lehkým a těžkým průmyslem).

Podíl žen a mužů v jedné populaci je odvislý od poměru živě narozených dětí, od poměru zemřelých a od poměru přistěhovalých a vystěhovalých osob. V mladších věkových skupinách je charakteristická převaha mužů ale s přibývajícím věkem se podíl žen a mužů vyrovnává a následně stoupá zastoupení žen (Veselá, 2002).

Ukazatel pro poměr pohlaví v populaci je koeficient maskulinity a koeficient feminity. Ukazatel maskulinity vyjadřuje počet mužů připadajících na 1000 žen. U ukazatele feminity je to počet žen připadajících na 1000 mužů. Oba ukazatele jsou vyjadřovány v promilích (Veselá, 2002).

4.2.2 Struktura obyvatelstva podle věku

Věk je považován za nejvýznamnější demografický znak. Věková struktura populace je významným analytickým nástrojem demografie, protože charakterizuje současnost, minulost a přítomnost. Věkové složení populace zasahuje do určité míry do procesů přirozené reprodukce, jako je porodnost, úmrtnost nebo sňatečnost. Zájmem demografických studií je kalendářní dokončený věk (Veselá, 2002).

Dle schopnosti reprodukce lze populaci rozdělit na tři základní skupiny (generace):

- I. biologická generace (předprodukční) 0–14 dokončených let,
- II. biologická generace (produkční) 15–49 dokončených let,
- III. biologická generace (poreprodukční) 50 a více dokončených let.

Švédský demograf Axel Gustaf Sundbärg na počátku 20. století zjistil, že II. biologická generace tvoří v každé populaci zhruba 50 % a následně rozdělil populace do tří typů.

Každá populace postupně přechází od progresivního typu k typu stacionárnímu. Tento proces označujeme za demografické stárnutí nebo stárnutí populace (Palát a kol., 2013).

4.2.3 Struktura obyvatelstva podle vzdělání

Vzdělanostní struktura charakterizuje výstižně sociokulturní úroveň populace a je v úzkém spojení s řadou sociálních jevů. Vzdělání se váže k některým demografickým jevům a procesům, může ovlivnit například složení populace podle povolání, počet dětí v rodině, rozvodovost, sňatkový věk nebo migraci. Pokud analyzujeme obyvatelstvo podle vzdělání, vycházíme z nejvyššího dosaženého vzdělání jednotlivců. Získané vzdělání jen zhruba ukazuje úroveň získaného vzdělání jedince a společnosti. V potaz musíme brát i institucionální vzdělávání, sebevzdělávání a také úroveň školství (Veselá, 2002).

Veselá (2002) také uvádí, že některé sociologické aspekty vzdělání ovlivňují demografický vývoj společnosti. Uvádí pět základních aspektů, a to:

- a) Vzdělání může do značné míry ovlivňovat profesionální zařazení, životní úroveň, životní způsob a má vliv na řadu postojů a hodnotovou orientaci.
- b) Při sociologických rozborech hraje vzdělání jeden z nejdůležitějších faktorů, který ovlivňuje sociální jevy přímo nebo nepřímo.
- c) Vzdělání je považováno jako příprava pro profesní výkon a je rozhodujícím kritériem pro profesní zařazení a mobilitu.
- d) Vzdělání ovlivňuje demografické chování obyvatelstva, určuje počet dětí v rodině, sňatkový věk, rozvodovost nebo migraci.
- e) Dynamika vzdělanostní struktury je nejvýraznější při sledování rozdílů mezi jednotlivými generacemi.

Podle nejvyššího dosaženého vzdělání obyvatel můžeme rozlišit vzdělání:

- základní,
- středoškolské vzdělání bez maturity,
- středoškolské vzdělání s maturitou,
- vysokoškolské (Demografický informační portál, 2017).

„Lidský kapitál je relativně nový pojem (je mu zhruba 50 let), takže jeho vymezení ještě není ustálené – lze nalézt celou řadu různých definic. Jedním takovým obecně přijímaným vymezením je, že lidský kapitál jsou znalosti a dovednosti, kterými jedinec disponuje. Lidský kapitál se s věkem i generací mění“ (Koschin, 2005, s. 246–247).

„Následkem stárnutí obyvatelstva bude výrazný kvantitativní nárůst péče o staré lidi, což se projeví v ekonomických výdajích států. Rostoucí náklady spojené se stárnutím populace budou mít nepochybně dopad na řadu oblastí, na zdravotnictví, sociální zabezpečení, pojistné plány a trh práce. Důraz bude kladen na celoživotní vzdělávání lidí, kteří tak budou schopni udržet a zvyšovat si kvalifikaci a produktivitu i v pokročilejším věku“ (Vošta, 2002, s. 21).

V současné době se nabízí možnost posuzovat úroveň lidského kapitálu prostřednictvím zjišťování úrovně vzdělání. Vzdělání, resp. jeho nejvyšší dosažená úroveň by měla být jednou z cest ke změření lidského kapitálu (Mazouch, Fischer, 2011).

„Lidé musí být připraveni, že se budou po celý život učit, dokonce by se měli chtít učit a taková výchova začíná už v raném dětství. O tom ale naše školství zatím příliš neuvažuje. Zdá se tedy, že pro budoucnost naší populace bude důležitá školská reforma,

důležitější než penzijní reforma, která žádné nové zdroje nepřinese, jen ty samé prostředky bude organizovat jiným způsobem“ (Koschin, 2005, s. 250).

Pokud tedy poroste podíl osob, které budou investovat do vzdělávání a svého lidského kapitálu, tak by demografické stárnutí populace nemuselo znamenat hrozbu a tak velkou ekonomickou zátěž pro ekonomicky aktivní obyvatelstvo.

4.3 Analýza dynamiky obyvatelstva

4.3.1 Úmrtnost

Úmrtnost, latinsky nazývána mortalita, je základním demografickým ukazatelem, který zkoumá proces přirozeného ubývání obyvatelstva úmrtími jednotlivých příslušníků. Úmrtnost se zabývá všemi úmrtími, bez rozdílu příčin smrti (Roubíček, 1997).

Událost, která vedla k založení demografie, byla zkoumání úmrtnostních lístků, jež provedl John Graunt. Úmrtnost a porodnost jsou základní složkou demografické reprodukce populací. Spolu s nemocností, je úmrtnost řazena do hlavních ukazatelů, které vypovídají o zdravotním stavu obyvatelstva. Ten může být ovlivněn třemi hlavními faktory (Klufová, Poláková, 2010):

- a) Genetické faktory zahrnují zděděné dispozice a vrozené vady. Obecně je známo, že se ženy dožívají vyššího věku než muži a proto je úmrtnost zkoumána odděleně pro obě pohlaví.
- b) Ekologické faktory obsahují například klimatické podmínky a kvalitu životního prostředí, které život jednotlivce také bezprostředně ovlivňují.
- c) Socioekonomické faktory lze rozdělit na individuální, které představují životní úroveň, úroveň vzdělání, péči o zdraví, stravovací návyky a fyzickou aktivitu. Za vlivy prostředí považujeme například úroveň zdravotnictví, dostupnost a kvalitu lékařské péče, systém zdravotní politiky, systém sociální politiky a ekonomickou situaci.

Koschin (2005) považuje jako nejjednodušší charakteristiku úmrtnosti obecnou (hrubou) míru úmrtnosti. Ta charakterizuje proces vymírání populace. Vyjadřuje se většinou v promilích (‰, v přepočtu na 1000 obyvatel).

Hrubou míru úmrtnosti lze vyjádřit následovně:

$$hmú = \frac{D}{P} \cdot 1000$$

V uvedeném vzorci je D celkový počet zemřelých a P je střední stav obyvatel v kalendářním roce (Kalibová, 2001).

4.3.2 Porodnost a plodnost

Roubíček (1997) označuje porodnost (natalitu) a plodnost jako „procesy, které souvisí s pozitivní stránkou přirozené reprodukce. Porodností označuje proces související s populačním růstem a který se podílí na celkové změně počtu obyvatelstva. Míra obecné porodnosti je poměr počtu živě narozených dětí ke střednímu stavu obyvatelstva“ (Roubíček, 1997, s. 222).

Porodnost je proces zahájený početím, začíná těhotenstvím, které končí porodem.

Dle organizace WHO je porodnost ovlivněna řadou faktorů, například populační politikou státu, dostupností antikoncepčních prostředků, sexuálním chováním, kulturou, ekonomikou nebo způsobem života a emocemi.

Veselá (2002) uvádí, že podle mezinárodní platné definice je narození živého plodu úplné vypuzení nebo vynětí plodu z matčina těla. Aby byl plod považován za živě narozený, musí splnit základní známky života, jako je srdeční činnost, aktivní pohyb svalstva nebo pulzaci pupečnicku. Následně je možné živě narozený plod nazvat za živě narozené dítě. Pokud plod nesplňuje žádný z těchto požadavků, potom se jedná o mrtvě narozené dítě (musí vážit alespoň 1000 g a těhotenství muselo trvat aspoň 28 týdnů). V případě kratší doby těhotenství se jedná o potrat. Narození se týká dítěte, porod se týká matky.

Plodností (fertilitou) rozumíme průměrný počet narozených potomků na jednu ženu. Vývoj plodnosti je ovlivněn modernizací ve třech oblastech (Klufová, Poláková, 2010):

- kulturní (postoje k manželství, rozvodům, k hodnotě rodiny a dítěte),
- technické (možnost antikoncepce a interrupce),
- strukturální (větší možnosti seberealizace kvůli změnám v organizaci společnosti, vzdělávání se, cestování).

Mezi nejčastěji používané ukazatele patří hrubá míra porodnosti:

$$hmp = \frac{N}{P} \cdot 1000$$

Je definována jako poměr počtu všech narozených N ku střednímu stavu obyvatelstva P ve vymezeném období (Vystoupil, Tarabová, 2004).

Termín plodivost (fekundita) popisuje potenciální plodnost, tedy schopnost ženy a muže rodit děti. Počet dětí, které se páru narodí, závisí na jeho plodivosti a na jeho reprodukčním chování. Jako reprodukční (demografické) chování rozumíme například plánované rodičovství nebo dostupnost antikoncepčních metod (Klufová, Poláková, 2010).

4.3.3 Potratovost

Mužáková (2010) označuje potratovost za demografický proces, který je vázán k oběma základním procesům lidské reprodukce – k porodnosti i k úmrtnosti. Odborná definice potratu je „ukončení těhotenství ženy, při němž:

- plod neprojevuje ani jednu známku života a porodní hmotnost je méně než 1000 g a pokud ji nelze zjistit, jestliže je těhotenství kratší než 28 týdnů,
- plod projevuje alespoň jednu známku života a jeho porodní hmotnost je nižší než 500 g, ale nepřežije 24 hodin po porodu,
- z ženiny dělohy bylo vyňato plodové vejce bez plodu, nebo těhotenská sliznice“ (Klufová, Poláková, 2010, s. 160).

Dále potratem může být ukončení mimoděložního těhotenství anebo umělé přerušení těhotenství provedené podle zvláštních předpisů (Zákon ČNR č.66/1988 Sb., o umělém přerušení těhotenství, vyhláška MZ ČSR č. 75/1986 Sb., kterou provádí zákon NČR č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, Mužáková, 2010, s. 40).

„Úroveň potratovosti úzce souvisí se způsoby omezování plodnosti, s propagací a šířením antikoncepčních prostředků a s celkovým populačním klimatem v zemi“ (Klufová, Poláková, 2010, s. 161).

Hrubá míra potratovosti, pod zkratkou *hmpo*, je nejjednodušší ukazatel úrovně potratovosti. Má vzorec:

$$hmpo = \frac{A}{P} \cdot 1000$$

Je definovaná jako počet všech potratů (*A*) na 1000 obyvatel středního stavu *P* (Kalibová, 2001).

4.3.4 Sňatečnost

Mužáková (2010) označuje sňatečnost za demografický proces, který studuje zakládání manželství na základě podmínek daných zákonem. Podle zákona o rodině je sňatek definován jako prohlášení o uzavření manželství před státním orgánem nebo před orgánem registrované církve nebo náboženské společnosti. Sňatek je demografickou událostí, která může být opakovatelná, ale nemusí nastat u každého. V tomto se sňatek liší od narození a úmrtí, protože tyto události nastanou u každého jedince.

„Sňatkem vzniká manželský pár a proces formování manželství neboli uzavírání sňatků lze označit jako sňatečnost“ (Vystoupil, Tarabová, 2004, s. 70).

Dle Vystoupila a Tarabové (2004) jsou podmínky pro uzavření sňatku následující:

- dosažení minimálního sňatkového věku 18 let (ve výjimečných případech lze ve věku 16 let),
- určitý stupeň příbuzenských vztahů (nelze uzavřít sňatek mezi předky a potomky, mezi sourozenci apod.),
- rodinný stav (sňatek lze uzavřít u osob svobodných, rozvedených nebo ovdovělých).

Nejjednodušší ukazatel intenzity sňatečnosti je hrubá míra sňatečnosti. Vzorec lze vyjádřit následovně:

$$hms = \frac{S}{P} \cdot 1000$$

Čísel S je počet sňatků a *P* je střední stav obyvatelstva. Hrubá míra sňatečnosti bývá vyjadřována v promilích a vypovídá o změnách v populačním klimatu a o budoucím vývoji v úrovni porodnosti (Kalibová, 2001).

4.3.5 Rozvodovost

Rozvod je chápán jako právní zrušení manželství, kterému předchází jeho skutečný rozpad. Rozpad manželství však nemusí být spojen s právním aktem a v řadě kultur končí manželství neevidovaným a nesankcionovaným rozchodem partnerů. Rozvod lze také chápat jako významnou událost v lidském životě, spojenou s řadou sociálních důsledků, mezi které můžeme zařadit narušení fungování rodiny a výchovy dětí, změnu ekonomického a sociálního statusu některých členů původní rodiny nebo jejich změnu způsobu života. Důsledkem rozvodu jsou pak neúplné rodiny, jež se při jejich rostoucím počtu mohou stát vážným sociálním problémem. Pro demografii představuje rozvod závažnou demografickou událost, která spolu se sňatkem souvisí s procesem rození dětí a je evidována jako hromadný jev – rozvodovost (Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009).

„Sledování rozvodovosti vychází z evidence rozvodů, která ovšem vzhledem k variabilitě zákonných úprav rozvodu a vzhledem k tomu, že se suma rozvodů nikdy zcela nekryje se sumou rozvrácených, respektive disfunkčních manželství, není zcela přesná a historicky a mezinárodně srovnatelná“ (Kalibová a kol., 2009, s. 59).

Nejjednodušším ukazatelem úrovně rozvodovosti je hrubá míra rozvodovosti. Vzorec lze vyjádřit následovně:

$$hmr = \frac{R}{P} \cdot 1000$$

Hrubá míra rozvodovosti je definovaná jako podíl rozvodů (R) na 1000 obyvatel středního stavu za rok (Kalibová, 2001).

4.3.6 Přirozený přírůstek

Nejjednodušší ukazatel přirozené reprodukce je přirozený přírůstek obyvatelstva. V případě záporných hodnot hovoříme o přirozeném úbytku obyvatelstva (Kalibová, 2001).

Sýkorová (1991) uvádí, že přirozený přírůstek (úbytek) obyvatelstva představuje výsledek bilance přirozené měny, tj. bilance mezi narozenými a zemřelými.

Aby mohla být charakterizována úroveň přirozené reprodukce, je používána hrubá míra přirozeného přírůstku (*hmpp*). Vzorec má následující tvar:

$$hmpp = \frac{PP}{P} \cdot 1000$$

Absolutní přirozený přírůstek (*PP*) je vztažen ke střednímu stavu obyvatelstva (*P*) ve sledovaném roce. Další možností, jak lze určit hrubou míru přirozeného přírůstku je vzorec:

$$hmpp = hmp - hmú$$

Pomocí tohoto vzorce vypočítáme rozdíl mezi hrubou mírou porodnosti (*hmp*) a hrubou mírou úmrtnosti (*hmú*).

Nejvyšší hodnoty přirozeného přírůstku jsou v současné době v rozvojových zemích. V zemích západní Evropy tento ukazatel směřuje k záporným hodnotám (Kalibová, 2001).

4.3.7 Migrace

Migraci lze zařadit do mechanického pohybu obyvatelstva (tzv. prostorové přesuny jedinců, sociálních skupin), který se spolupodílí na počtu obyvatelstva, na jeho rozmístění, koncentraci, struktuře podle pohlaví, věku a tím ovlivňuje procesy přirozené reprodukce (Sýkorová, 1991).

Kraftová a kol. (2016) zmiňuje, že migraci je možno definovat jako více či méně trvalý individuální nebo skupinový pohyb osob přes symbolické nebo politické hranice do nových oblastí osídlení nebo do nových komunit. Jako vnitřní migraci považujeme změnu trvalého pohybu za hranice určité administrativní jednotky v rámci státu, vnější migrace je pak migrace mezinárodní, kdy jsou překračovány hranice států.

Podle demografické statistiky rozeznáváme několik druhů mechanického pohybu. Sýkorová (1991) v rámci trvalé změny pobytu rozlišuje:

- migraci vnější (buď přistěhování - imigraci, nebo vystěhování – emigraci),
- migraci vnitřní (stěhování mezi obcemi, okresy, kraji, nebo uvnitř obcí).

V rámci dočasné změny pobytu rozlišuje:

- migraci kyvadlovou (dojíždka do zaměstnání – sleduje se počet vyjíždějících a dojíždějících),
- migraci sezónní,
- migraci vnitrostátní,
- zahraniční cestovní ruch.

Kraftová a kol. (2016) dělí faktory motivující migranty k pohybu do dvou skupin. První skupinou jsou tzv. „push“ faktory, neboli vytlačující (např. ekonomická nestabilita, válečné konflikty, rychlý demografický růst nebo zhoršení kvality životního prostředí), druhou skupinou jsou naopak faktory „pull“, neboli přitahující k pohybu (např. ekonomická prosperita, demokracie a politická stabilita či kvalitní životní prostředí).

Podle Kalibové a kol. (2009) existuje řada ukazatelů, kterými lze sledovat a měřit intenzitu migrace a k základním údajům patří počty stěhujících se. Celkový počet přistěhování za určité období na 1000 obyvatel středního stavu se označuje jako hrubá míra imigrace s následujícím vzorcem:

$$hmi = \frac{I}{\bar{S}} \cdot 1000$$

V čitateli I představuje počet přistěhovalých za určité období na 1000 obyvatel středního stavu \bar{S} .

Obdobně lze konstruovat i ukazatel hrubé míry emigrace:

$$hme = \frac{E}{\bar{S}} \cdot 1000$$

V tomto vzorci je E počet vystěhovalých za určité období na 1000 obyvatel středního stavu \bar{S} .

Pokud sledujeme intenzitu vnitřní migrace (v rámci jednoho území mezi jednotlivými jednotkami), pak se celkový počet vystěhovalých a přistěhovalých vzájemně rovná a tento ukazatel se označuje jako hrubá míra migrace. Tento ukazatel dává do poměru celkový počet přistěhovalých a počet obyvatelstva.

5 Vlastní práce

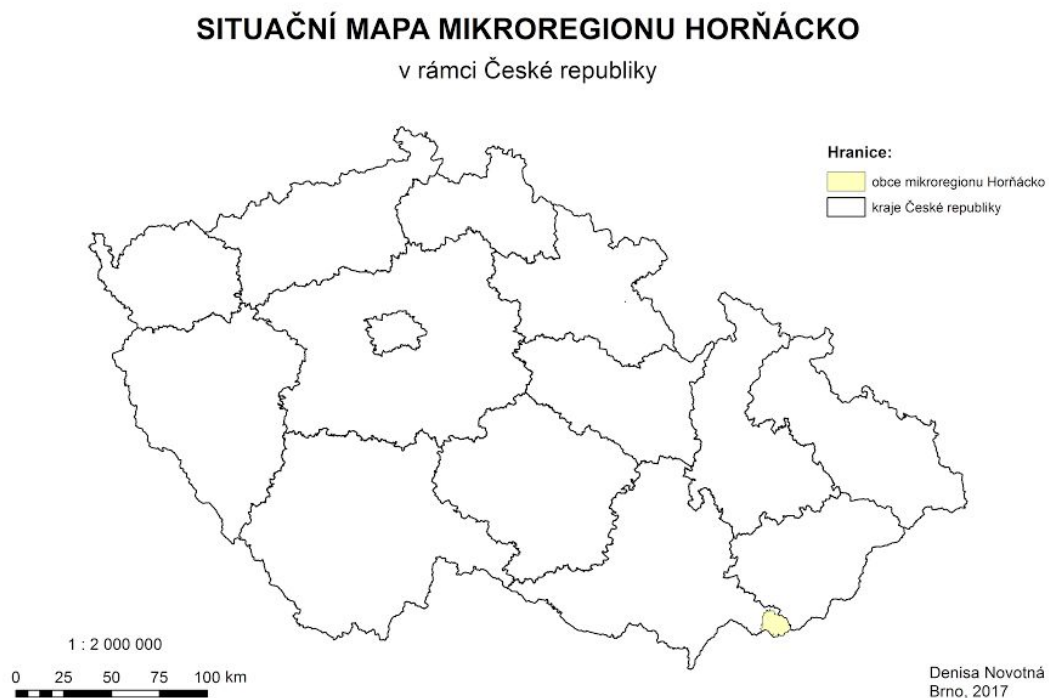
V této kapitole je popsán mikroregion Hornácko a následně je analyzována struktura a dynamika obyvatelstva mikroregionu i jeho jednotlivých obcí.

5.1 Charakteristika mikroregionu Hornácko

Mikroregion Hornácko je dobrovolným svazkem deseti obcí, který vznikl 1. 4. 1999 za účelem obecného regionálního rozvoje. Skládá se z obcí Velká nad Veličkou, Javorník, Nová Lhota, Suchov, Kuželov, Hrubá Vrbka, Malá Vrbka, Lipov, Louka a náleží do etnografického subregionu Slovácko. Součástí mikroregionu je i obec Tasov, jež k nim bezprostředně přiléhá. Obce mikroregionu spadají do území Obce s rozšířenou působností Veselí nad Moravou. Celý mikroregion se nachází v okrese Hodonín v Jihomoravském kraji, při severozápadním úpatí jižní části Bílých Karpat na moravsko slovenském pomezí. Bílé Karpaty zde tvoří přirozenou hranici mezi Moravou a Slovenskem. Na moravské straně jsou v blízkosti města Veselí nad Moravou, Strážnice, Bzenec, Uherský Brod a Uherské Hradiště. Na slovenské straně jsou to pak města Myjava, Nové Město nad Váhom, Senica a Trenčín. Celková rozloha mikroregionu je 14 494 ha. Sídlo celého mikroregionu je v obci Nová Lhota a jeho předsedou je Mgr. Antonín Okénka (Rozvojová studie mikroregionu Hornácko 2014–2020, 2016).

Pro mikroregion Hornácko je typický vzácně zachovaný historický krajinný ráz s velkou druhovou rozmanitostí přírody, což je typické pro celé Bílé Karpaty. Ty jsou zařazeny na seznam biosférických rezervací UNESCO a NATURA 2000. V roce 1980 zde vznikla CHKO Bílé Karpaty, která zabírá zhruba tři čtvrtiny rozlohy Hornácka (MAS Hornácko a Ostrožsko, 2016).

Obr. 1 Poloha mikroregionu Hornácko v rámci České republiky

Zdroj: vlastní zpracování, ArcČR 500; 2017

Obr. 2 Administrativní členění mikroregionu Hornácko

Zdroj: vlastní zpracování, ArcČR 500; 2017

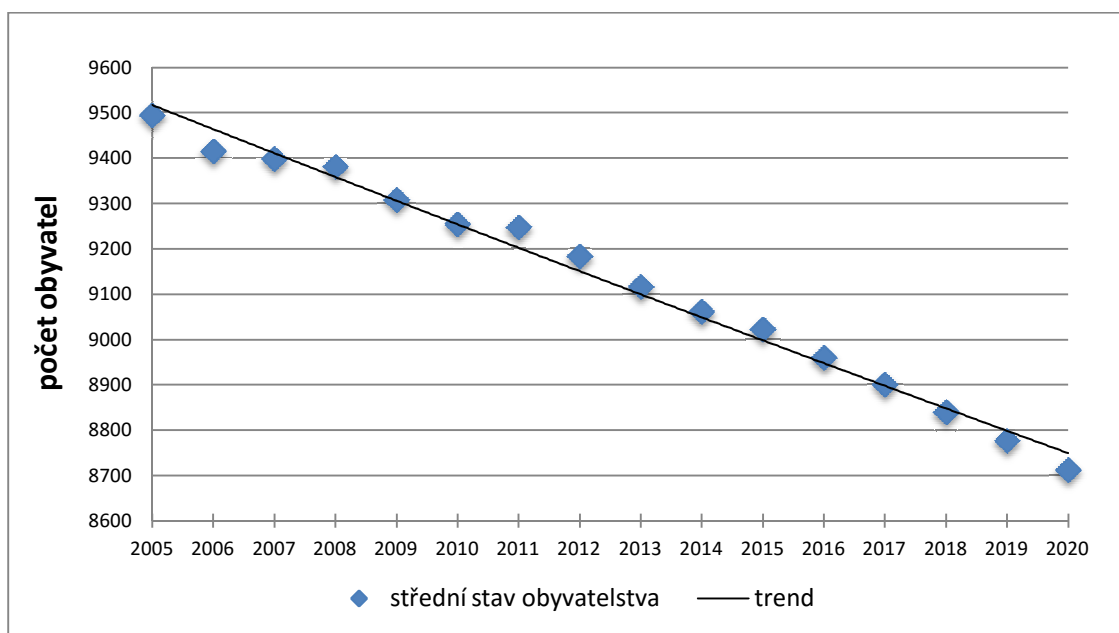
5.2 Analýza struktury obyvatelstva

V následující kapitole je rozebrána struktura obyvatelstva mikroregionu Hornácko podle věku, pohlaví a nejvyššího dosaženého vzdělání. U struktury podle vzdělání je porovnání za roky 2001 a 2011, protože údaje o vzdělání jsou dostupné pouze ze sčítání lidu, domů a bytů, které probíhá pouze jednou za deset let. U struktury podle věku a pohlaví jsou data dostupná za sledované období od roku 2005–2015.

5.2.1 Počet obyvatel

Počet obyvatel lze většinou sledovat buď k 1. 1. nebo k 31. 12. sledovaného roku. Pro účely bakalářské práce byl zvolen střední stav obyvatelstva, který spočívá v součtu obyvatel na začátku a na konci roku a následně je dělen dvěma obdobími.

Obr. 3 Vývoj a predikce středního stavu obyvatelstva v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2020

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

U středního stavu obyvatelstva mikroregionu v období 2005–2015 je patrný klesající trend (Obr. 3). Nejvyšší hodnotu vykazoval rok 2005 s hodnotou 9 500 obyvatel a následně střední stav obyvatelstva mírně rok po roku klesá. V roce 2015 je sledovaná hodnota již na 9 000 obyvatelích, což představuje pokles o 5 % oproti roku 2005. Pomocí exponenciální funkce byla provedena predikce středního stavu pro období 2016–2020. V roce 2016 je poprvé hodnota středního stavu pod 9 000 obyvateli (pokles o 5,6 % oproti roku 2005) a následně dále klesá a v roce 2020 pravděpodobně střední stav klesne o celkových 8 % na 8 711 obyvatel. Predikce byla provedena za

pomocí kvadratické funkce, která má rovnici $T = 9270,4825 - 46,1727t - 0,9755t^2$. Parametry této rovnice jsou: $\beta_0 = 9270,4825$, $\beta_1 = -46,1727$, $\beta_2 = -0,9755$.

Tab. 2 Predikce středního stavu obyvatelstva v letech 2016–2020

rok	2016	2017	2018	2019	2020
střední stav	8 958	8 899	8 839	8 776	8 711

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

Vývoj středního stavu jednotlivých obcí mikroregionu Hornácko má obdobný trend jako celý mikroregion, až na obce Javorník a Tasov, kde byl zaznamenán mírný nárůst. Nejvýraznější úbytky obyvatel vykazovaly obce Velká nad Veličkou, Lipov, Nová Lhota a Suchov. Důvodem poklesu středního stavu obyvatel může být selektivní migrace, kdy se obyvatelé periferní oblasti, jako je mikroregion Hornácko, stěhují do zázemí větších měst. Tento jev pak ovlivňuje i věkovou strukturu, která bude rozebrána v následující kapitole.

5.2.2 Struktura obyvatel podle věku

Následující kapitola se zaměřuje na strukturu obyvatelstva podle věku. V roce 2015 je v mikroregionu Hornácko o 459 lidí méně než v roce 2005.

Tab. 3 Věková struktura obyvatelstva v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015

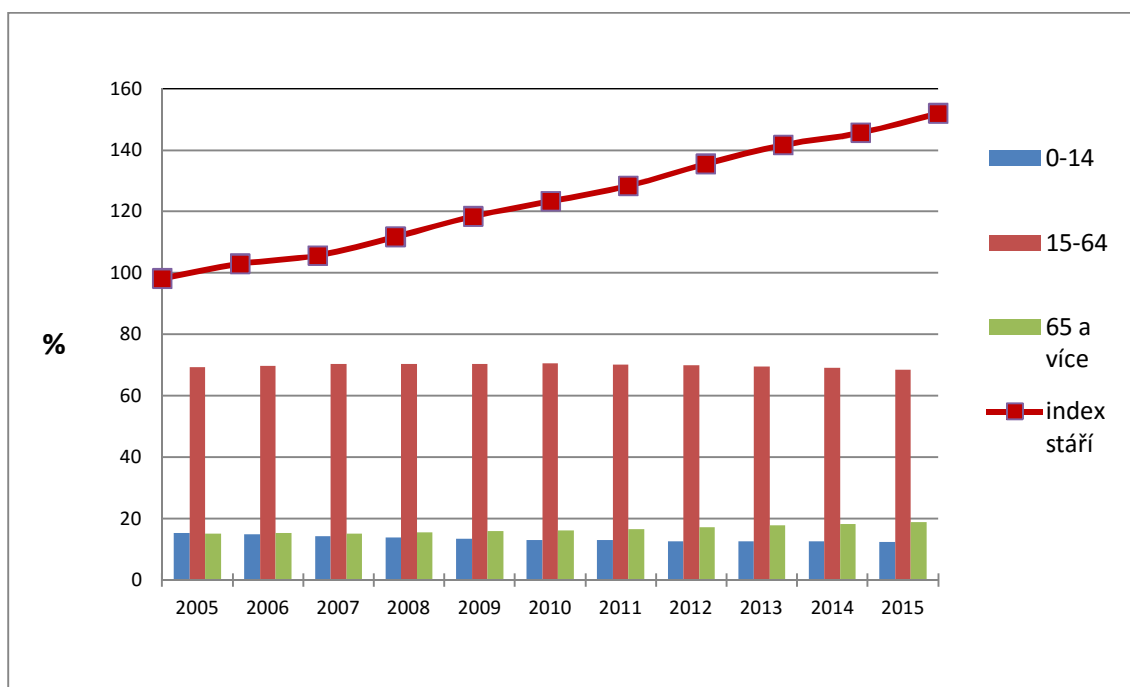
rok	počet obyvatel k 31.12.				muži			ženy				
	celkem	ve věku			celkem	ve věku			celkem	ve věku		
		0-14	15-64	65+		0-14	15-64	65+		0-14	15-64	65+
2005	9 454	1 463	6 554	1 437	4 689	735	3 294	560	4 765	728	3 160	877
2006	9 368	1 396	6 534	1 438	4 657	708	3 381	559	4 720	688	3 153	879
2007	9 420	1 357	6 629	1 434	4 667	686	3 413	568	4 753	671	3 216	866
2008	9 336	1 307	6 568	1 461	4 633	659	3 394	580	4 703	651	3 174	881
2009	9 275	1 253	6 538	1 484	4 594	623	3 382	589	4 681	630	3 156	895
2010	9 225	1 215	6 511	1 499	4 572	604	3 375	593	4 653	611	3 136	906
2011	9 208	1 199	6 470	1 539	4 549	590	3 356	603	4 659	609	3 114	936
2012	9 151	1 165	6 407	1 579	4 537	583	3 323	631	4 614	582	3 084	948
2013	9 075	1 145	6 308	1 622	4 523	578	3 289	656	4 552	567	3 019	966
2014	9 043	1 138	6 247	1 658	4 521	586	3 261	674	4 522	552	2 986	984
2015	8 995	1 125	6 160	1 710	4 510	575	3 214	721	4 485	550	2 946	989

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

V mikroregionu Hornácko je nejvyšší zastoupení věkové skupiny 15–64 let, což představuje zhruba 70 % všech obyvatel. V roce 2015 je to již 68,5 %, takže zde je

mírný pokles této věkové složky, ale přesto je nejpočetnější. U věkové skupiny 0–14 let je patrný taktéž pokles po celé sledované období 2005–2015. V roce 2005 děti představovaly 15,5 % z celkového počtu obyvatel. V roce 2015 je to již jen 12,5 % a v absolutním vyjádření se jedná o úbytek 338 dětí. Jediná věková složka, která je rostoucí, je věková skupina 65 a více let. U té je zaznamenán nárůst za celé sledované období o 3,8 p. b. Pouze v roce 2005 dětská složka převažovala nad složkou seniorů a od té doby se situace obrátila. Tento jev je známý pod pojmem demografické stárnutí obyvatelstva a vyskytuje se jak v mikroregionu Hornácko, tak i v celé České republice a ve všech vyspělých zemích.

Obr. 4 Věková struktura obyvatel a index stáří v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

U věkových kategorií v jednotlivých obcích většina z nich kopíruje vývoj věkových kategorií v celém mikroregionu Hornácko. Najdou se tady ovšem i výjimky, jako je například obec Malá Vrbka, kde předprodukční složka roste a produkční a poreprodukční složky klesají. Další takovou obcí je obec Kuželov, kde naopak předprodukční složka klesá, zato roste produkční složka a poreprodukční složka zůstává neměnná. V obci Javorník předprodukční složka taktéž klesá, ale produkční a poreprodukční složky naopak rostou. U zbylých sedmi obcí je trend takový, že předprodukční složka spolu s produkční klesají a poreprodukční roste. Vývoj indexu stáří v mikroregionu má od roku 2005 rostoucí charakter (Obr. 4). V roce 2005 byl

index stáří 98,2 %, tudíž připadalo na 100 dětí (0–14 let), zhruba 98 lidí ve věku 65 a více let. V roce 2006 index stáří poprvé překročil hodnotu 100 na 103,1 %. Další výrazný růst sledovaného indexu byl v roce 2008, kdy jeho hodnota činila 111,8 %. O dva roky později již byla hodnota indexu 123,4 % a stále rostla po celé sledované období. V roce 2013 index stáří dosáhl až na hodnotu 141,7 %, čili počet seniorů byl necelých 142 na 100 dětí. V posledním roce sledování se index stáří dostal až na 152,0 %. Nárůst za celých deset let činil 53,8 p. b. Dle sledovaného ukazatele lze vidět, že v mikroregionu skutečně probíhá demografické stárnutí, při kterém se zvyšuje počet seniorů, zatímco počet dětí ubývá. Celorepublikový průměrný index stáří se podle dat z ČSÚ v roce 2015 pohyboval kolem hodnoty 119,0 %.

U jednotlivých obcí pro rok 2015 dopadla nejhůře obec Suchov (211,1 %), což může být důsledek její nevýhodné geografické polohy, dále obec Louka (165,1 %) a Velká nad Veličkou (157,4 %). Nejpříznivější hodnoty dosáhla obec Tasov (119,2 %), která se téměř přesně shoduje s indexem stáří celé republiky, dále obec Javorník (122,0 %) a Malá Vrbka (128,6 %).

5.2.3 Struktura obyvatelstva podle pohlaví

Struktura obyvatelstva podle pohlaví je vyjádřena jak v absolutních, tak v relativních číslech podle následující tabulky (Tab. 4).

Tab. 4 Ukazatele struktury obyvatelstva podle pohlaví (k 31. 12.) vyjádřené počtem mužů a žen v absolutních i relativních číslech

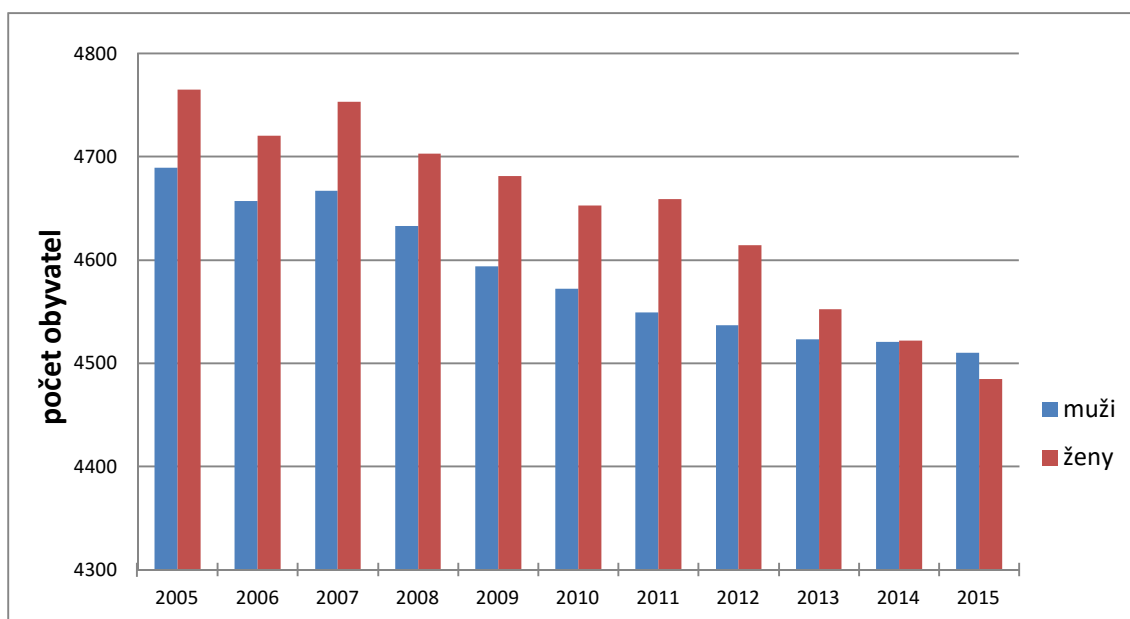
rok	muži	ženy	muži	ženy
			(%)	
2005	4 689	4 765	49,6	50,4
2006	4 657	4 720	49,7	50,4
2007	4 667	4 753	49,5	50,5
2008	4 633	4 703	49,6	50,4
2009	4 594	4 681	49,5	50,5
2010	4 572	4 653	49,6	50,4
2011	4 549	4 659	49,4	50,6
2012	4 537	4 614	49,6	50,4
2013	4 523	4 552	49,8	50,2
2014	4 521	4 522	50,0	50,0
2015	4 510	4 485	50,1	49,9

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

V celém sledovaném období 2005–2015 dochází k úbytkům jak počtu mužů, tak i žen. Od roku 2005–2013 je patrná převaha žen nad muži, ovšem v roce 2014

dochází k vyrovnání a následující rok jsou v převaze již muži (Obr. 5). Převaha žen do roku 2013 může být také následkem faktu, že ženy se dožívají vyššího věku než muži. V roce 2015 jsou v populaci mikroregionu Hornácko ve větším zastoupení sice muži, ale rozdíl není výrazně patrný, jedná se o 25 mužů, kteří představují pouhých 0,2 %.

Obr. 5 Struktura obyvatelstva mikroregionu Hornácko podle pohlaví v období 2005–2015 v absolutním vyjádření

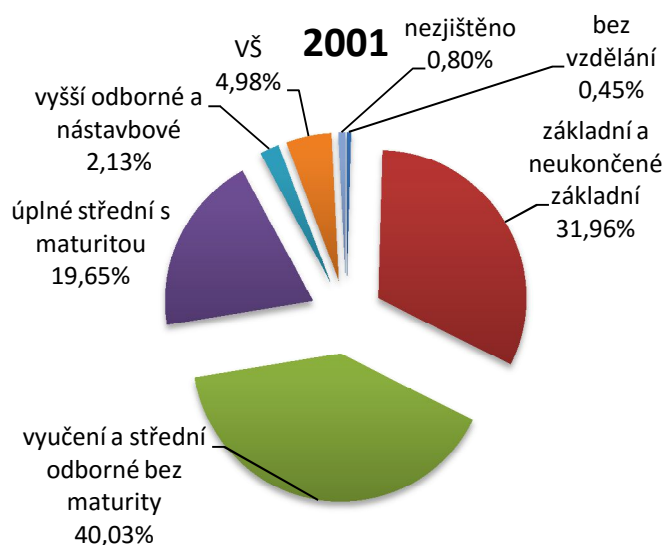
Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

5.2.4 Struktura obyvatelstva podle vzdělání

Následující kapitola obsahuje strukturu obyvatelstva podle vzdělání.

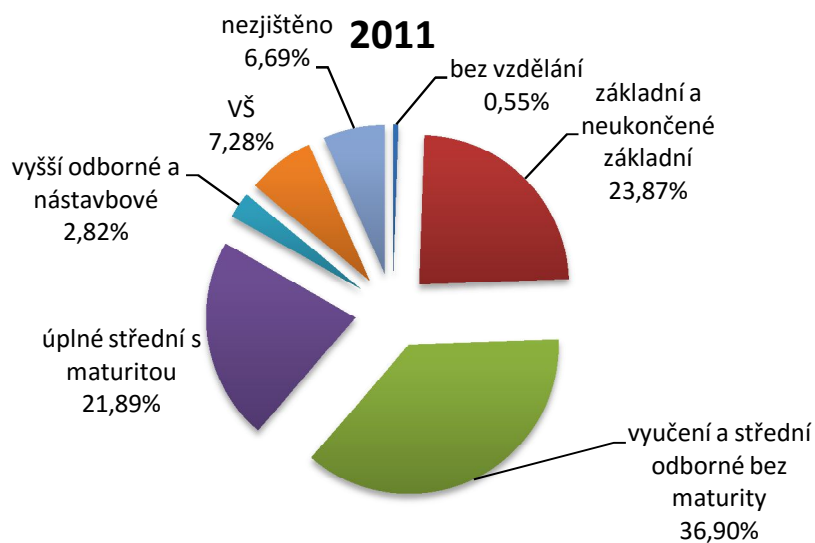
Ze srovnání roku 2001 a 2011 je patrné, že v obou sledovaných letech je nejpočetnější složka obyvatel starších 15 let s vyučením a středním odborným vzděláním bez maturity. V roce 2001 se jedná o 40,0% a v roce 2011 tato hodnota mírně poklesla na 37,0 %. Druhou nejpočetnější skupinou v obou sledovaných letech je skupina obyvatel, která má pouze základní nebo neukončené základní vzdělání a s touto hodnotou 32,0 % v roce 2001. V roce 2011 tento trend poklesl o 8,1 p. b. na hodnotu 23,9 %.

Obr. 6 Nejvyšší dosažené vzdělání v mikroregionu Horňácko v roce 2001

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

Obr. 7 Nejvyšší dosažené vzdělání v mikroregionu Horňácko v roce 2011

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

Pozitivní změnu přinesl rok 2011, co se týče úplného středního vzdělání s maturitou, kdy podíl obyvatelstva s tímto vzděláním činil 21,9 %, zatímco v roce 2001 toto vzdělání mělo pouze 19,7 % obyvatelstva staršího 15 let. V roce 2011 se zvýšil i počet absolventů vysokých škol o 2,3 p. b., taktéž i zájem o vyšší odborné vzdělání a nástavbové studium v roce 2011 mírně vzrostl na hodnotu 2,8 % z původní hodnoty 2,1 % za rok 2001.

Počet lidí bez jakéhokoliv vzdělání je nepatrný, jedná se průměrně o 0,5 % v obou letech. Z výše popsaných trendů ve vzdělání v mikroregionu Hornácko je patrné, že se zvedá zájem o studium na středních školách s maturitou, na vyšších odborných školách a nejvíce pak o vysokoškolské studium. Naopak klesá zájem studentů o vyučení a střední odborné školy bez maturity. Za kladnou změnu lze vnímat i to, že podíl lidí bez žádného vzdělání nebo pouze se vzděláním základním klesl o 8,1 p. b.

5.3 Analýza dynamiky obyvatelstva

V této kapitole je rozebrána analýza dynamiky obyvatelstva a vývoj jednotlivých vybraných demografických ukazatelů v období 2005–2015. Predikce je provedena pro období 2016–2020.

5.3.1 Úmrtnost

Vývoj hrubé míry úmrtnosti v mikroregionu Hornácko v období 2005–2015 zobrazuje Obr. 7 a počet zemřelých osob v mikroregionu Tab. 5.

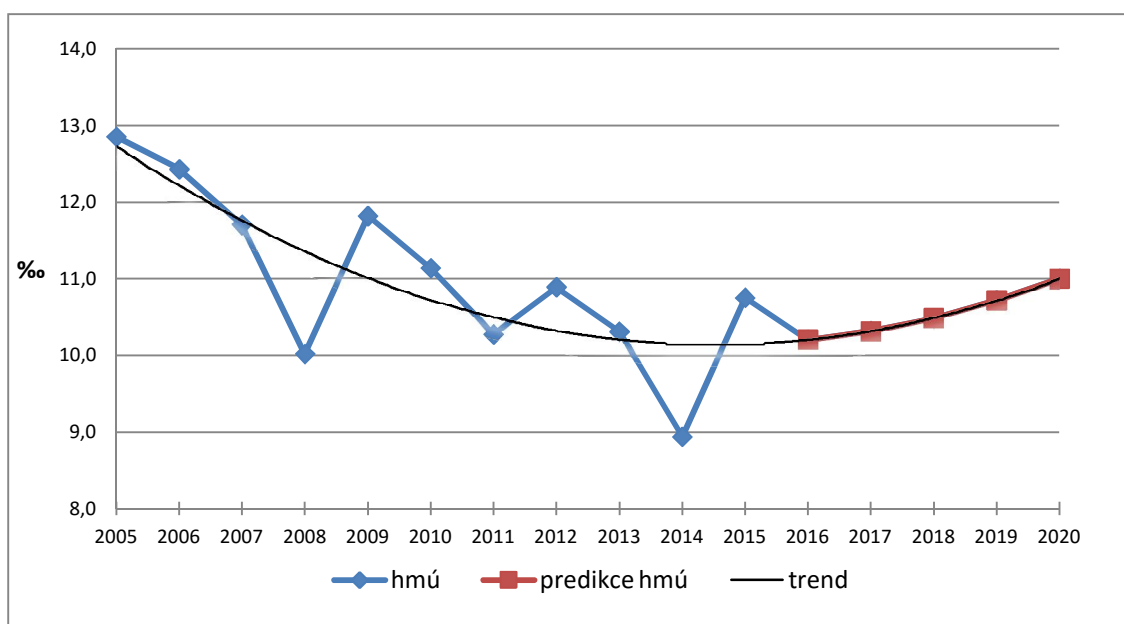
Tab. 5 Vývoj počtu zemřelých v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
122	117	110	94	110	97	95	100	94	81	97

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSU, 2017

Nejvyšší hodnotu hrubé míry úmrtnosti vykazuje počáteční rok 2005, kdy je hodnota tohoto ukazatele na 12,9 ‰. Vývoj hrubé míry úmrtnosti v mikroregionu kolísal, nejzřetelnější jsou dva propady a to pro rok 2008 s hodnotou tohoto ukazatele 10,0 ‰ a pro rok 2014 s hodnotou 8,9 ‰. Tyto propady souvisí s nízkou úmrtností osob v těchto letech. Od roku 2009–2013 se hrubá míra úmrtnosti konstantně pohybovala mezi hodnotami 11,8 –10,3 ‰. Mírný nárůst byl zaznamenán v roce 2015, kdy byla hodnota sledovaného ukazatele na hodnotě 10,8 ‰. Hrubá míra úmrtnosti v ČR se pohybuje ve sledovaném období od 10,0 –10,5 ‰, takže mikroregion Hornácko se pohybuje lehce nad tímto průměrem.

Obr. 8 Hrubá míra úmrtnosti a její predikce v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2020

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

Nejvyšší hodnoty v hrubé míře úmrtnosti v jednotlivých obcích v mikroregionu Hornácko zaznamenala obec Malá Vrbka v roce 2012 s hodnotou 30,6 ‰ a Hrubá Vrbka s hodnotou 18,5 ‰. Dále pak Kuželov v roce 2008 s hodnotou 22,3 ‰. Nízké hodnoty po sledované období naopak vykazovala obec Velká nad Veličkou.

Predikce hrubé míry úmrtnosti v mikroregionu byla provedena za pomoci kvadratické funkce, která má rovnici $T = 10,7266 - 0,2585t - 0,0286t^2$. Parametry této rovnice jsou: $\beta_0 = 10,7266$, $\beta_1 = -0,2585$, $\beta_2 = -0,0286$. Podle následující predikce hrubá míra úmrtnosti lehce poroste, avšak ne nijak výrazně.

Tab. 6 Predikce hrubé míry úmrtnosti pro období 2016–2020

rok	2016	2017	2018	2019	2020
hmú (‰)	10,2	10,3	10,5	10,7	11

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, 2017

5.3.2 Porodnost

Vývoj počtu živě narozených dětí zobrazuje Tab. 7 a vývoj hrubé míry porodnosti zachycuje Obr. 9.

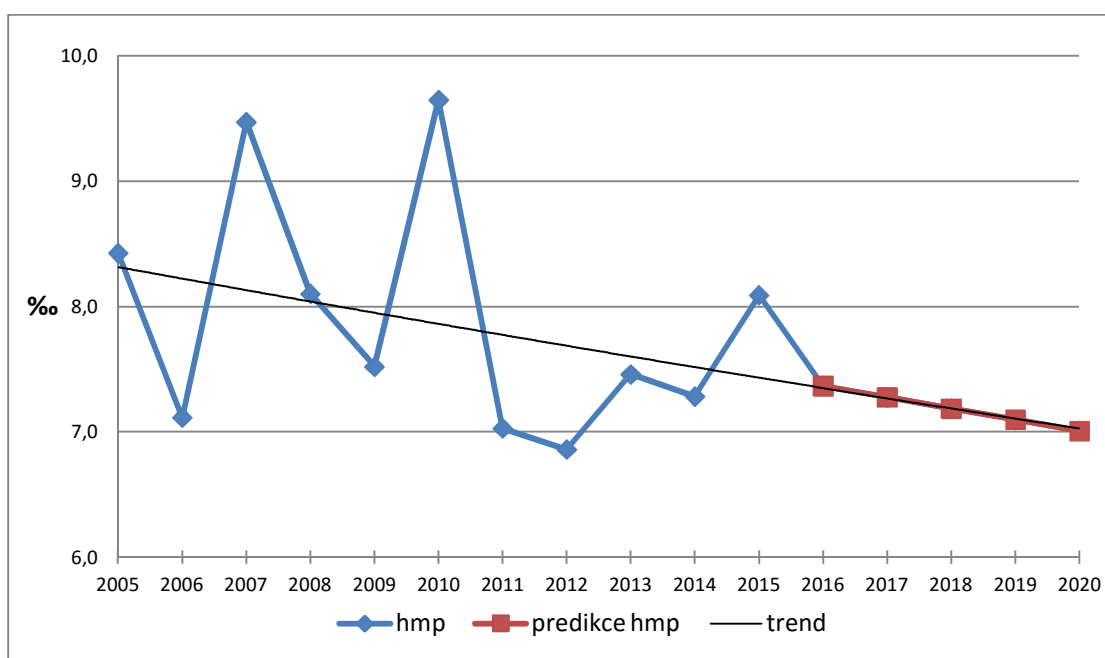
Tab. 7 Vývoj počtu živě narozených v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
80	67	89	76	70	84	65	63	68	66	73

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, 2017

Vývoj hrubé míry porodnosti má ve sledovaném období 2005–2015 kolísavý průběh. Nejvyšší nárůst hodnot lze vidět v letech 2007, kdy je hrubá míra porodnosti 9,5 ‰ a v roce 2010, kdy je tento ukazatel na hodnotě 9,6 ‰. Tento nárůst je způsoben tím, že se do plodnosti dostaly ženy ze silných populačních ročníků sedmdesátých let minulého století. V roce 2011 a 2012 se hrubá míra porodnosti dostala do svého minima s hodnotami 7,0 ‰ a 6,9 ‰. Důvodem této nižší porodnosti mohla být i ekonomická krize v roce 2009, která mohla mít negativní vliv na pořízení dítěte. Od roku 2013 lze opětovný mírný nárůst, kdy v roce 2015 je hrubá míra porodnosti již na 8,1 ‰ (obr. 8). Hrubá míra úmrtnosti v ČR se po celé sledované období pohybuje mezi hodnotami 11,5–10,0 ‰, což znamená, že tento ukazatel se v mikroregionu pohybuje pod celorepublikovým průměrem, tudíž se zde rodí méně dětí.

Obr. 9 Hrubá míra porodnosti a její predikce v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2020

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

V rámci jednotlivých obcí nejvyšší hodnoty hrubé míry porodnosti dosáhly obce Malá Vrbka (19,6 ‰) a Javorník (18,4 ‰) v roce 2007, dále Hrubá Vrbka (17,1 ‰) v roce 2013. Naopak úplně nejnižší hodnoty vykazovala taktéž obec Malá Vrbka (0,0 ‰) v letech 2005, 2012, 2013, dále Kuželov (taktéž 0,0 ‰) v roce 2006 a obec

Suchov (1,9 ‰) v roce 2008. Každá z obcí má velmi kolísavý průběh hodnot hrubé míry porodnosti, nelze tedy jednoznačně určit trend vývoje v obcích.

Za pomoci kvadratického trendu byla provedena predikce hrubé míry porodnosti, která má rovnici $T = -7,9098 - 0,0910t + 0,0001t^2$. Parametry této rovnice jsou: $\beta_0 = -7,9098$, $\beta_1 = -0,0910$, $\beta_2 = +0,0001$. Podle predikce bude hrubá míra porodnosti v mikroregionu Hornácko v letech 2016–2020 mírně klesat.

Tab. 8 Predikce hrubé míry porodnosti pro období 2016–2020

rok	2016	2017	2018	2019	2020
hmp (‰)	7,4	7,3	7,2	7,1	7,0

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

5.3.3 Potratovost

Vývoj hrubé míry potratovosti zobrazuje Obr. 10 a počet potratů v obcích Hornácka Tab. 9.

Tab. 9 Vývoj počtu potratů v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015

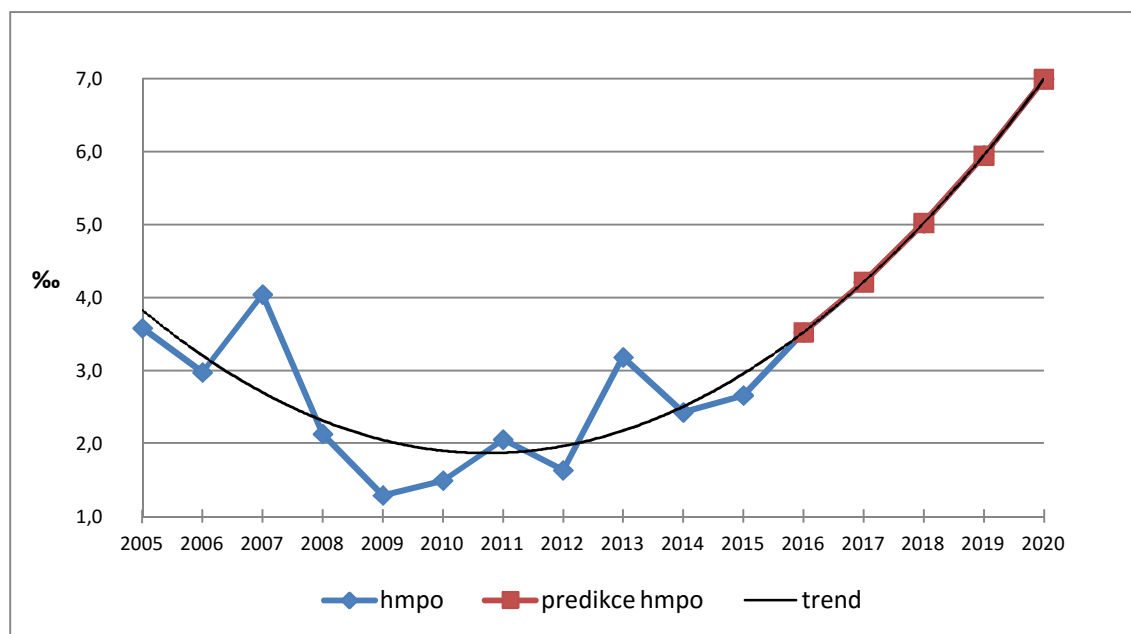
2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
34	28	38	20	12	13	19	15	29	22	24

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

Ve sledovaném období 2005–2015 vykazuje hrubá míra potratovosti dvě nejvyšší hodnoty, jedná se o rok 2007 (4,0 ‰) a rok 2013 (3,2 ‰). V těchto letech je zaznamenán nejvyšší počet provedených potratů. Trend, jakým se vyvíjí hrubá míra potratovosti v mikroregionu Hornácko, je téměř totožný s vývojovým trendem tohoto ukazatele v ČR. Dle Ústavu zdravotnických informací a statistiky je rok 2007 první, kdy relativně nízká potratovost od počátku 90. let 20. stol. začíná opět růst a hodnota hrubé míry potratovosti pro ČR je taktéž 4 ‰. V tomto období se pro zakládání a rozšíření rodiny rozhodovala početná skupina žen narozených v polovině 70. let 20. stol., které tuto potřebu odsouvaly až po uspokojení svých dalších potřeb a možností. Hrubá míra potratovosti koresponduje s vývojem hrubé míry porodnosti, která je v tomto roce taktéž téměř na svém maximu. Díky posunutí mateřství do vyššího věku pak došlo ke zvýšení počtu samovolných potratů, protože ideální biologické podmínky pro bezproblémový průběh těhotenství nastávají u žen o několik let dříve. Lze tedy konstatovat, že za rostoucím trendem v počtu potratů, kromě vyšších počtů těhotenství stojí i zvýšená rizika s rostoucím věkem těhotných žen (ÚZIS, 2017).

Pokles hodnoty hrubé míry potratovosti byl zaznamenán v roce 2009 (1,3 ‰), kdy klesala i hrubá míra porodnosti. Za tímto jevem lze pozorovat přicházející ekonomickou krizi, která pravděpodobně způsobila, že si lidé v této době nechtěli pořizovat potomka.

Obr. 10 Vývoj hrubé míry potratovosti a její predikce v mikroregionu Horňácko v letech 2005–2020

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

U jednotlivých obcí byla zjištěna nejvyšší hodnota tohoto ukazatele pro rok 2007 v obci Kuželov (12,3 ‰) a Lipov (8,3 ‰). Také Nová Lhota v roce 2013 dosáhla vysoké hodnoty (7,3 ‰). U obce Malá Vrbka je naopak hrubá míra potratovosti po sledované období na hodnotách 0,0 ‰ kromě roku 2006 a 2012. K dalším obcím, kde se vyskytla nulová hrubá míra potratovosti, patří obec Kuželov (2008, 2009, 2011, 2012) a obec Suchov (2007, 2010, 2011, 2014).

Vývoj hrubé míry potratovosti v mikroregionu Horňácko v letech 2016–2020 je rostoucí. Důvodem bude zvýšení počtu těhotenství do pozdějšího věku, kdy následně kvůli biologickým podmínkám může docházet k samovolným potratům. Predikce hrubé míry potratovosti byla provedena pomocí kvadratického trendu a má rovnici $T = 1,9009 - 0,0873t + 0,0597t^2$. Parametry této rovnice jsou: $\beta_0 = 1,9009$, $\beta_1 = -0,0873$, $\beta_2 = +0,0597$.

Tab. 10 Predikce hrubé míry potratovosti pro období 2016–2020

rok	2016	2017	2018	2019	2020
hmpp (‰)	3,5	4,2	5	6	7

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

5.3.4 Sňatečnost

Vývoj počtu sňatků je zobrazen v Tab. 11 a vývoj hrubé míry sňatečnosti znázorňuje Obr. 11.

Tab. 11 Vývoj počtu sňatků v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015

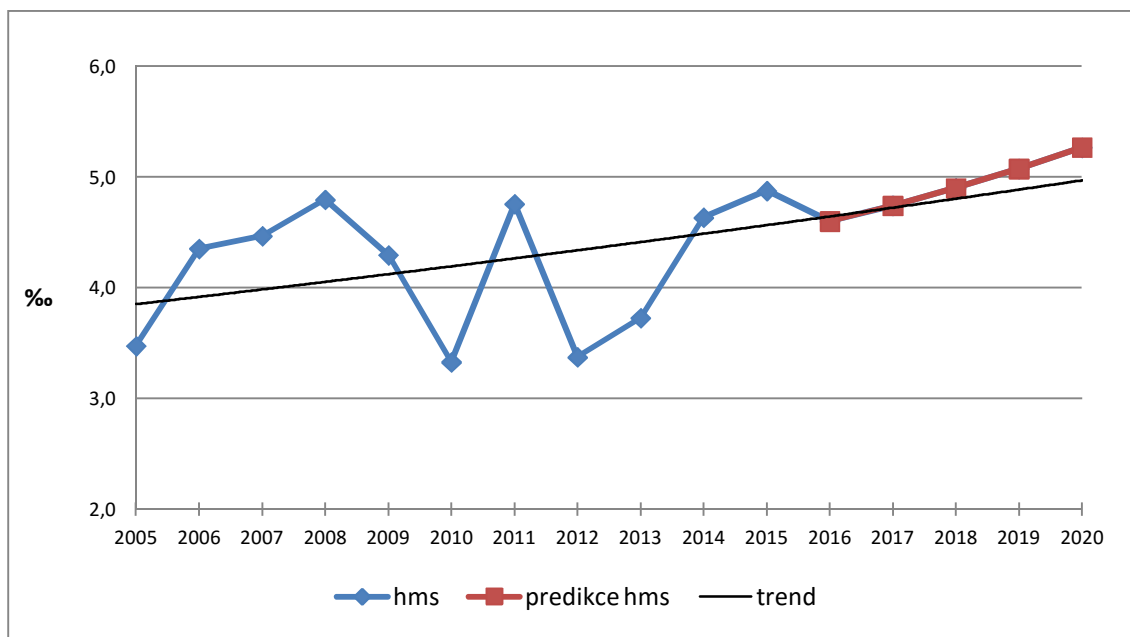
2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
33	41	42	45	40	29	44	31	34	42	44

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

Nejvyšší hodnota hrubé míry sňatečnosti byla zaznamenána v roce 2008 (4,8 ‰), v roce 2011 (4,8 ‰) a v roce 2015 (4,9 ‰). Naopak nejnižší hodnota tohoto ukazatele byla vykazována v roce 2010 (3,3 ‰), v roce 2012 (3,4 ‰) a v roce 2005 (3,5 ‰). Obecně hrubá míra sňatečnosti v ČR vykazuje vyšších hodnot, než v mikroregionu Hornácko. Nejvyšší hodnota na celorepublikové úrovni byla v roce 2007 (5,5 ‰) a naopak nejnižší hodnota v roce 2013 (4,1 ‰).

V jednotlivých obcích v mikroregionu Hornácko dosahoval sledovaný ukazatel různorodých hodnot. Mimo obce Louka, Lipov a Velká nad Veličkou se ve sledovaných obcích v různých letech objevovaly hodnoty 0 ‰, což představovalo neuskutečnění žádných sňatků. Nejvyšší hodnotu hrubé míry sňatečnosti vykazovala v roce 2006 obec Hrubá Vrbka (24,9 ‰), v roce 2011 obec Kuželov (12,2 ‰) a v roce 2008 taktéž obec Hrubá Vrbka (10,5 ‰).

Obr. 11 Vývoj hrubé míry sňatečnosti a její predikce v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2020

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

Predikce vývoje hrubé míry sňatečnosti v mikroregionu Hornácko v letech 2016–2020 má rostoucí průběh, to znamená, že počet sňatků do budoucna bude mírně stoupat až na hodnotu 5,3 ‰. Predikce hrubé míry sňatečnosti byla provedena pomocí kvadratického trendu a má rovnici $T = 4,1075 - 0,0321t + 0,0084t^2$. Parametry této rovnice jsou: $\beta_0 = 4,1075$, $\beta_1 = -0,0321$, $\beta_2 = +0,0084$.

Tab. 12 Predikce hrubé míry sňatečnosti pro období 2016–2020

rok	2016	2017	2018	2019	2020
hms (‰)	4,6	4,7	4,9	5,1	5,3

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

5.3.5 Rozvodovost

Vývoj hrubé míry rozvodovosti má kolísavý charakter. Počet rozvodů je znázorněn v Tab. 13 a hrubou míru rozvodovosti dokládá Obr. 12.

Tab. 13 Vývoj počtu rozvodů v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015

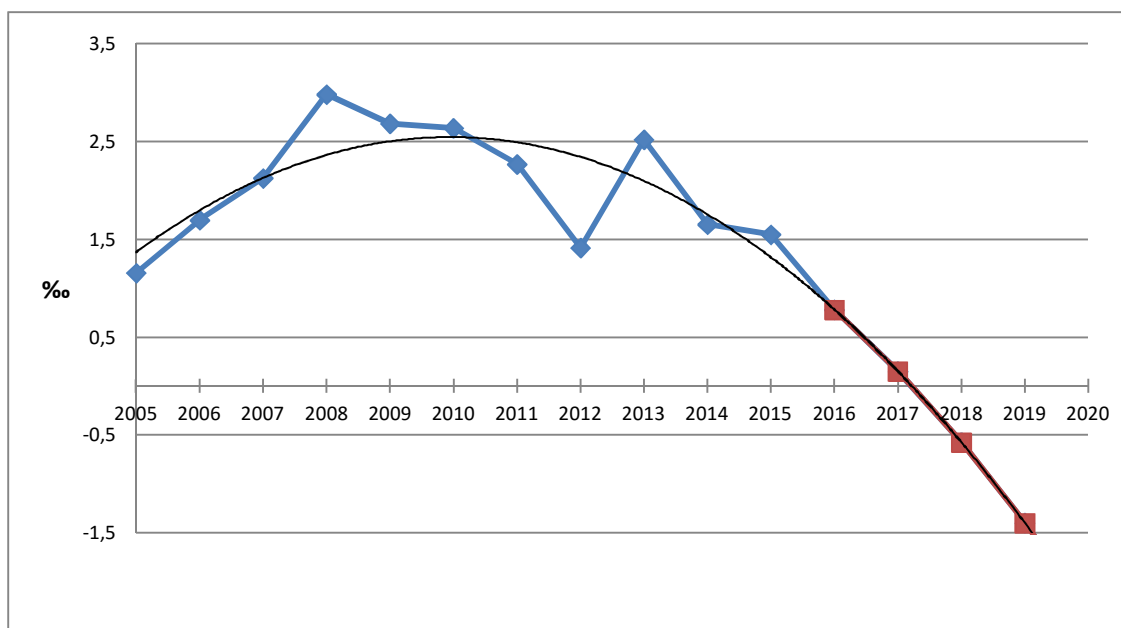
2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
11	16	20	28	25	23	21	13	23	15	14

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

Nejvyšší hodnota hrubé míry rozvodovosti byla zaznamenána v roce 2008 (3,0 ‰), v roce 2009 (2,7 ‰) a v roce 2010 (2,6 ‰). Nejnižší hodnoty byly

vykazovány v roce 2005 (1,2 ‰), v roce 2012 (1,4 ‰) a v roce 2015 (1,5 ‰). Průměrná hodnota v období 2005–2015 je 2,3 ‰. Hrubá míra rozvodovosti v ČR nabývá nejvyšších hodnot v letech 2005 a v 2006 (3,1 ‰) a nejnižších hodnot v letech 2012, 2014 a v 2015 (2,5 ‰). V mikroregionu Hornácko docházelo tedy k menšímu počtu rozvodů.

Obr. 12 Vývoj hrubé míry rozvodovosti a její predikce v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2020

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

U jednotlivých obcí v mikroregionu Hornácko byla alespoň v jednom roce hrubá míra rozvodovosti 0 ‰, kromě obce Velká nad Veličkou. Další nízké hodnoty dosahovala obec Lipov (0,6 ‰) v roce 2005 a obec Louka (1,0 ‰) v roce 2005. Nejvyšší hrubou míru rozvodovosti měla obec Malá Vrbka (9,8 ‰) v roce 2011, dále obec Kuželov (7,3 ‰) v roce 2010 a obec Tasov (5,5 ‰) v roce 2009.

Tab. 14 Predikce hrubé míry rozvodovosti pro období 2016–2020

rok	2016	2017	2018	2019	2020
hmr (‰)	0,8	0,2	-0,6	-1,4	-2,3

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

Co se týká predikce hrubé míry rozvodovosti do roku 2020, tak se tento ukazatel bude rok po roku snižovat až do roku 2018, kdy dosáhne záporných hodnot a tento trend bude až do roku 2020. Záporné hodnoty u hrubé míry rozvodovosti představují, že nebude docházet k žádným rozvodům. Predikce hrubé míry rozvodovosti byla provedena

pomocí kvadratického trendu a má rovnici $T = 2,5465 - 0,0053t - 0,0481t^2$. Parametry této rovnice jsou: $\beta_0 = 2,5465$, $\beta_1 = -0,0053$, $\beta_2 = -0,0481$.

5.3.6 Migrace

Vývoj jednotlivých přírůstků znázorňuje Tab. 15 a Obr. 13. Analýza jednotlivých přírůstků je důležitou součástí výsledků práce, protože ovlivňuje celkovou populaci v daném mikroregionu. Po celé sledované období převažují záporné hodnoty u všech sledovaných přírůstků. Více lidí se tedy z mikroregionu Hornácko stěhuje, než přistěhovává a více lidí umírá, než se rodí.

Tab. 15 Vývoj jednotlivých přírůstků v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
přirozený přírůstek	-42	-64	-21	-18	-40	-13	-30	-37	-26	-15	-24
migrační přírůstek	-32	-22	-62	-66	-21	-37	-42	-20	-50	-17	-24
celkový přírůstek	-74	-86	-83	-84	-61	-50	-72	-55	-76	-32	-48

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

U přirozeného přírůtku byl největší propad v roce 2006, kdy jeho hodnota dosahovala -64 obyvatel, což souvisí s úmrtností, která byla nejvyšší právě v letech 2005 a 2006. Naopak nejpriznivější hodnoty přirozeného přírůtku byly v roce 2010. Důvodem byla ze zjištěných výsledků nižší hrubá míra úmrtnosti a vyšší hrubá míra porodnosti. Nejpriznivějších hodnot z hlediska přirozeného přírůtku v rámci jednotlivých obcí byly dosaženy v obci Hrubá Vrbka v roce 2013 (přírůstek 10 obyvatel), v obci Velká nad Veličkou v roce 2008 (přírůstek 9 obyvatel) a v obci Louka v roce 2007 (přírůstek 5 obyvatel). Největší propad zaznamenala obec Velká nad Veličkou v roce 2006 (úbytek 37 obyvatel), obec Suchov v roce 2013 (úbytek 9 obyvatel) a obec Louka v roce 2015 (úbytek 9 obyvatel).

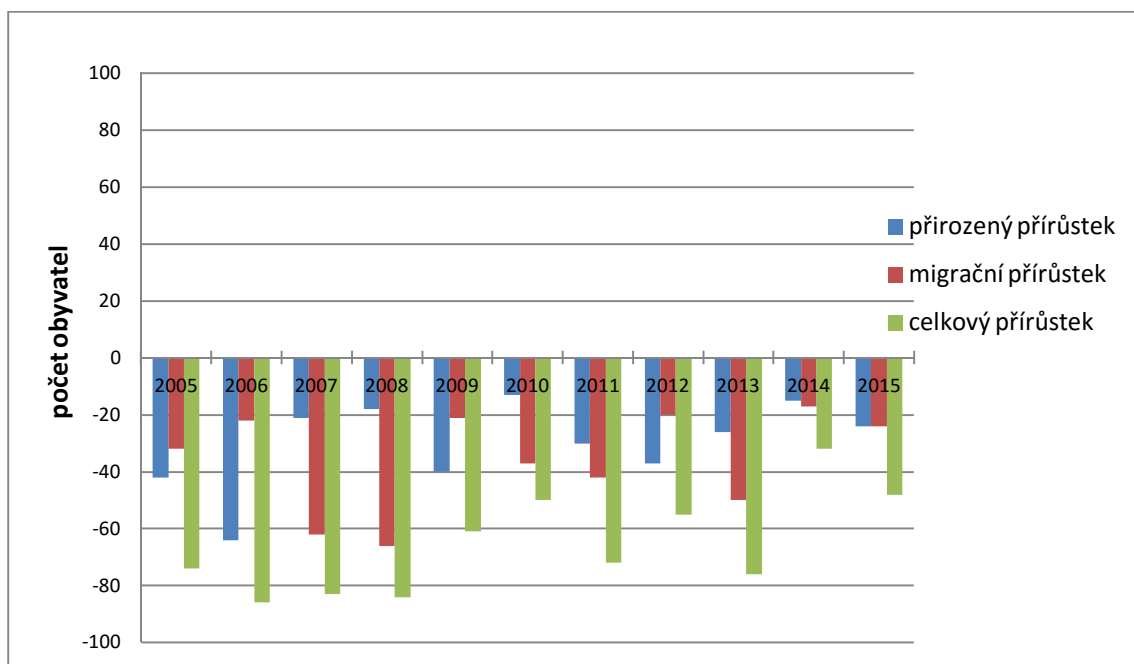
Migrační přírůstek dosahoval nejnižších hodnot v letech 2007 (úbytek 62 obyvatel) a v roce 2008 (úbytek 66 obyvatel), kdy se podle sledovaných hodnot z mikroregionu vystěhovalo nejvíce lidí za celé sledované období. Nejvyšších hodnot dosahoval migrační přírůstek v roce 2014 (úbytek 17 obyvatel) a v roce 2012 (úbytek 20 obyvatel). Mikroregion Hornácko tak neustále více lidí opouští, než aby se do daného mikroregionu přistěhovávalo. Z obcí zaznamenala kladný migrační přírůstek obec Javorník v roce 2005 (přírůstek 14 obyvatel), obec Lipov v roce 2007 (přírůstek 10 obyvatel), dále obec Tasov v roce 2009 a 2014 (přírůstek 9 obyvatel) a obec Malá Vrbka v roce 2010 (přírůstek 8 obyvatel). Nejvyšší záporný migrační přírůstek

byl v obci Velká nad Veličkou v roce 2008 (úbytek 48 obyvatel), v obci Nová Lhota v roce 2007 (úbytek 22 obyvatel), dále v obci Louka v roce 2008 (úbytek 16 obyvatel) a v obci Hrubá Vrbka v roce 2007 (úbytek 16 obyvatel).

Celkový přírůstek je dán součtem přirozeného a migračního přírůstku. Jelikož se hodnoty přirozeného a migračního přírůstku pohybují v záporných hodnotách, je také celkový přírůstek po celé sledované období záporný. Nejnižší hodnoty tohoto ukazatele vykazovaly roky 2005, 2006, 2007, 2008, 2011 a 2013 (rozmezí hodnot od -86 až -72). Nejvyšší hodnoty dosáhl v roce 2014 (úbytek 32 obyvatel) a v roce 2015 (úbytek 48 obyvatel), díky příznivějším hodnotám migračního přírůstku.

Celková migrace může být ovlivněna „push“ nebo „pull“ faktory. U mikroregionu Hornácko se jedná převážně o „push“ faktory, které motivují k migraci z domovského regionu, například kvůli vysoké míře nezaměstnanosti, nízkým mzdám a malé nabídce pracovních příležitostí (Redlichová, 2013).

Obr. 13 Vývoj přirozeného, migračního a celkového přírůstku v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ, 2017

6 Shrnutí a diskuze

Analýzou věkových struktur obyvatelstva bylo zjištěno, že v mikroregionu převládá věková skupina 15–64, která představuje zhruba 70 % všech obyvatel. Tato věková skupina spolu se skupinou 0-14 vykazuje ve sledovaném období 2005–2015 klesající trend. Jediná věková skupina, jež je po toto období rostoucí, jsou lidé ve věku 65 a více let. To dokládá i vývoj indexu stáří, který se z hodnoty 98 % v roce 2005 dostal až na hodnotu 142 % v roce 2015. Index stáří v ČR dosahoval 97 % v roce 2005, což je srovnatelné se zkoumaným mikroregionem, ovšem v roce 2015 byla jeho hodnota 119 %. U Jihomoravského kraje byl index stáří v roce 2005 naopak vyšší než v mikroregionu Hornácko i v ČR, pohyboval se na hodnotě 102 %, ale v roce 2015 byl již 122 %. Sledovaný ukazatel je tedy na Hornácku vyšší, než v ČR i v Jihomoravském kraji. Podle Strategie rozvoje Jihomoravského kraje 2020, má v Jihomoravském kraji na vysoký index stáří vliv jednak město Brno ale také právě okres Hodonín, který je příkladem periferní oblasti s vysokým počtem starých lidí a ztrácející mladé obyvatelstvo migrací.

Na základě struktury obyvatelstva podle pohlaví je v mikroregionu Hornácko větší zastoupení žen nad muži, což je obdobný trend jak v ČR, tak v Jihomoravském kraji. Ovšem pouze do roku 2013. V roce 2014 došlo v mikroregionu Hornácko ke srovnání počtů obou pohlaví a v roce 2015 je větší převaha mužů nad ženami. U struktury obyvatelstva podle nejvyššího dosaženého vzdělání převažuje počet osob s vyučením a odborným středním vzděláním bez maturity. V mikroregionu Hornácko je menší zastoupení vysokoškolsky vzdělaných lidí, než v ČR a v Jihomoravském kraji, ale zvedá se zájem o střední vzdělání s maturitou, o nástavbové obory, o vyšší odborné vzdělání a hlavně o vysokoškolské vzdělání. Naopak klesá zájem lidí o vyučení a střední odborné vzdělání bez maturity.

Analýza demografických procesů ve sledovaném mikroregionu byla vypracována na základě jednotlivých ukazatelů demografické dynamiky. Hrubá míra úmrtnosti v mikroregionu Hornácko měla kolísavý charakter. Průměrně dosahovala 11 ‰. V ČR i v Jihomoravském kraji je stejný ukazatel na průměrné hodnotě 10,3 ‰. Tyto hodnoty dokládají, že na Hornácku je o něco vyšší hrubá míra úmrtnosti ve srovnání s celou republikou a Jihomoravským krajem.

Hrubá míra porodnosti vykazovala nejvyšších hodnot v roce 2010 (9,6 ‰), ale i tak je na tom hůře v porovnání s ČR a Jihomoravským krajem. Tyto vyšší územní celky vykazovaly téměř identickou průměrnou hodnotu 10,6 ‰, zatímco mikroregion Hornácko pouze 7,9 ‰. V dané oblasti se tedy rodí méně dětí.

Co se týká vývoje hrubé míry potratovosti, tak zde převládá pozitivní vývoj a dochází zde k méně potratům, než v ČR i v Jihomoravském kraji. Nejnižší hodnoty v rámci mikroregionu Hornácko bylo dosaženo v roce 2009 (1,3 ‰) a průměrná hodnota tohoto ukazatele je 2,5 ‰. U Jihomoravského kraje je průměrná hodnota hrubé míry potratovosti 3,3 ‰ a celorepublikový průměr je 3,7 ‰. Za zvýšenou hrubou mírou potratovosti stojí větší počet samovolných potratů u žen, které posouvaly zakládání rodiny do pozdějšího věku.

Hrubá míra sňatečnosti vykazuje kolísavý vývoj po celé sledované období. Její průměrná hodnota je 4,2 ‰. Je tedy o něco nižší, než průměrná hodnota hrubé míry sňatečnosti v ČR i v Jihomoravském kraji, kde obě tyto hodnoty dosahují 4,7 ‰. Hrubá míra rozvodovosti je na tom podobně jako hrubá míra sňatečnosti, vykazuje také nižší hodnoty, než stejný ukazatel v ČR a v Jihomoravském kraji. Průměrná hodnota hrubé míry rozvodovosti v mikroregionu Hornácko je 2,1 ‰, zatímco v ČR je 2,8 ‰ a v Jihomoravském kraji 2,7 ‰. V mikroregionu Hornácko dochází tedy k menšímu počtu sňatků a následně také k menšímu počtu rozvodů, než v ČR a v Jihomoravském kraji.

Posledním analyzovaným demografickým ukazatelem je migrace. Jak migrační, tak přirozený přírůstek se pohybuje po celé sledované období v záporných hodnotách, což svědčí o tom, že se více lidí se z mikroregionu Hornácko stěhuje, než přistěhovává a více lidí zde umírá, než se rodí. Celkový přírůstek je proto také záporný. Ve srovnání s Jihomoravským krajem je na tom mikroregion Hornácko hůře, protože jeho migrační i přirozený přírůstek je po stejné období kladný, s výjimkou let 2005 a 2006. Obdobně je na tom i vývoj ČR, kdy je migrační i přirozený přírůstek kladný kromě let 2005 a 2013.

7 Závěr

Hlavním zdrojem údajů bakalářské práce byla data z veřejné databáze ČSÚ. Dle získaných dat byla vypracována analýza struktury obyvatelstva podle pohlaví, věku, nejvyššího dosaženého vzdělání a následně byla provedena analýza demografické dynamiky obyvatelstva. Vybrané ukazatele demografické dynamiky byly vyrovnány pomocí časových řad a byl predikován jejich vývoj na základě metody extrapolace do roku 2020. Extrapolace časových řad jsou kvantitativní odhady budoucích hodnot časových řad, vznikající prodloužením minulých a přítomných hodnot do budoucnosti, za předpokladu, že tento vývoj zůstane nezměněn.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo charakterizovat demografický vývoj na základě vybraných demografických ukazatelů a zachytit strukturu obyvatelstva dle stanovených kritérií v mikroregionu Hornácko v období 2005–2015. Vybrané demografické ukazatele sledovaného mikroregionu byly porovnávány se stejnými ukazateli v České republice a v Jihomoravském kraji. Dalším krokem byla jejich predikce pomocí extrapolace časových řad do roku 2020.

V teoretické části bakalářské práce byl vymezen předmět demografie, demografické procesy a demografický vývoj v České republice po roce 1989.

V části Materiál a metodika bylo popsáno modelování časových řad včetně lineárního a parabolického trendu, dále byla charakterizována analýza struktury obyvatelstva podle pohlaví, věku a nejvyššího dosaženého vzdělání a analýza dynamiky obyvatelstva, která zahrnuje charakteristiku jednotlivých demografických ukazatelů a jejich výpočet. Základním zdrojem potřebných údajů byla veřejně dostupná data z internetových stránek Českého statistického úřadu.

Ve vlastní práci byl popsán mikroregion Hornácko, dále byly analyzovány jednotlivé struktury obyvatelstva a za pomoci metody analýzy časových řad byl popsán demografický vývoj v mikroregionu Hornácko v období 2005–2015. Také byl predikován jeho budoucí demografický vývoj do roku 2020. Výsledky provedených analýz byly interpretovány a porovnány v části Shrnutí a diskuze.

Mikroregion Hornácko je dobrovolným svazkem deseti obcí a vznikl za účelem obecného regionálního rozvoje. Střední stav jeho obyvatel se trvale snižuje.

V roce 2005 byl střední stav obyvatelstva 9493 a do roku 2020 se předpokládá pouze 8711 obyvatel.

V mikroregionu je sice nejvyšší zastoupení věkové skupiny 15–64, ale nejrychleji rostoucí věkovou skupinou je skupina 65 a více. Dochází zde tedy k demografickému stárnutí, což potvrzuje i neustále rostoucí index stáří. Z hlediska pohlaví momentálně převažují muži nad ženami, což bylo způsobeno vyrovnaním mužů a žen v roce 2014.

Podle nejvyššího ukončeného vzdělání převažují skupiny osob s výučním listem a středním odborným vzděláním bez maturity. Ovšem roste počet osob, které již mají střední vzdělání s maturitou nebo dokonce vysokoškolské vzdělání.

U hrubé míry úmrtnosti, která má po sledované období kolísavý průběh, se očekává, že bude mírně vzrůstat až na hodnotu 11 ‰ v roce 2020. Naopak u hrubé míry porodnosti se v roce 2020 předpokládá, že bude postupně klesat na hodnotu 7,0 ‰.

Hrubá míra sňatečnosti ve sledovaném období vykazovala také kolísavý trend, ale nadále se očekává, že bude postupně růst a mohla by v roce 2020 dosáhnout na hodnotu 5,3 ‰. Hrubá míra rozvodovosti nabývala po celé období spíše klesajících hodnot a tento trend by měl pokračovat i v budoucnu. Od roku 2018 jsou predikované hodnoty v záporných hodnotách, to znamená, že by nemuselo docházet k žádným rozvodům. Faktorem, který to ale může ovlivnit, bude počet sňatků, který se v mikroregionu uskuteční.

U migrace v mikroregionu převládá negativní trend jak u přirozeného přírůstku, tak i u migračního. Po celé analyzované období dochází k přirozenému i migračnímu úbytku osob, což může v delším časovém horizontu působit negativně na obyvatele i na mikroregion Hornácko. Proto by se mikroregion měl zaměřit na jeho silné stránky a aktivně podporovat projekty zaměřené hlavně na rodiny a mladé lidi, aby z mikroregionu kvůli vysoké nezaměstnanosti neodcházely.

Zpracovaná demografická analýza mikroregionu Hornácko má možné využití pro tvorbu Strategie rozvoje Hornácka.

8 Seznam použité literatury

Tištěné zdroje:

BARTOŇOVÁ, Dagmar. *Demografická situace České republiky: proměny a kontexty 1993-2008*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, 238 s. ISBN 978-80-7419-024-7.

HAMPLOVÁ, Dana, Petra ŠALAMOUNOVÁ a Gabriela ŠAMANOVÁ. *Životní cyklus: sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006, 307s. ISBN 80-7330-082-6.

HINDLS, Richard, Stanislava HRONOVÁ, Jan SEGER a Jakub FISCHER. *Statistika pro ekonomy*. 8. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007, 415 s. ISBN 978-80-86946-43-6.

HŮBELOVÁ, Dana. *Geodemografická analýza disparit kvality lidských zdrojů v České republice*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, 2014, 159 s. ISBN 978-80-7509-138-3.

KALIBOVÁ, Květa, Zdeněk PAVLÍK a Alena VODÁKOVÁ. *Demografie (nejen) pro demografy*. 3., přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, 241 s. Sociologické pojmosloví. ISBN 978-7419-012-4.

KALIBOVÁ, Květa. *Úvod do demografie*. 2. Vyd. Praha: Karolinum, 2001, 52 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0222-9.

KLUFOVÁ, Renata a Zuzana POLÁKOVÁ. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 308 s. ISBN 978-80-7357-546-5.

KLUFOVÁ, Renata. *Demografický vývoj a typologie českého venkova v kontextu prostorových souvislostí*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 275 s. ISBN 978-80-7478-733-1.

KLUFOVÁ, Renata. *Základy demografie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická Fakulta, 2008, 205 s. ISBN 978-80-7394-125-3.

- Koschin, F. Naše populace stárne, užijeme se? *Demografie*, 47 (4): 245–250, 2005
- KOSCHIN, Felix. *Demografie poprvé*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2005, 122 s. ISBN:80-245-0859-1.
- LESTHAEGHE, R. and van de Kaa, D. J. (1986). Twee Demografische Transitie's? (Two Demographic transitions?). Pp. 9-24 in: D. J. van de Kaa and R. Lesthaeghe (eds.), *Bevolking: Groei en Krimp (Population: Growth and Decline)*, Deventer, Van Loghum Slaterus.
- MAZOUCH, Petr a Jakub FISCHER. *Lidský kapitál: měření, souvislosti, prognózy*. Praha: C. H. Beck, 2011, 116 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-380-6.
- MUŽÁKOVÁ, Karina. *Demografie: (úvod do problematiky)*. Brno: Vysoká škola Karla Engliše, 2011, 91 s. ISBN 978-80-86710-24-2.
- PALÁT, Milan, Jitka LANGHARMOVÁ a LUKÁŠ NEVĚDEL. *Obecná demografie*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013, 139 s. ISBN 978-80-7375-893-6.
- PAVLÍK, Z. a kol. *Populační vývoj České republiky 1990–2002*. 1. vyd. Praha: Demoart, 2002, 98 s. ISBN 80-902686-8-4.
- Populační vývoj České Republiky 2001–2006*. 1. vyd. Praha: Demoart, 2007, 144 s. ISBN 978-80-86561-77-6.
- Projekce obyvatelstva ČR do roku 2050*. Praha: Český statistický úřad, 2003, 103 s. Obyvatelstvo, volby. Demografie. ISBN 80-250-0641-7.
- REDLICOVÁ, Radka. *Regionální ekonomika: pro bakalářské studium*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013. ISBN 978-80-7375-779-3.
- ROUBÍČEK Vladimír. *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia, 1997, 348 s. ISBN 80-58963-43-4.
- SÝKOROVÁ, Dana. *Úvod do demografie*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 1991. 57 s. ISBN 80-7067-984-0.
- ŠKRABAL, J. a kol. *Scítání lidu, domů a bytů 2011: pramenné dílo*. Praha: Český statistický úřad, 2013. 461 s. ISBN 978-80-250-2440-9.

VOŠTA, Milan. *Populační trendy v procesu globalizace světového hospodářství*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000, 30 s. Aktuální otázky světové ekonomiky. ISBN 80–245-0046-9.

VYSTOUPIL, J. a Z. TARABOVÁ. *Základy demografie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 150 s. ISBN 80-210-3617-6.

Elektronické zdroje:

Databáze demografických údajů za obce ČR: Sňatky, rozvody, potraty (1991–2015). *Český statistický úřad* [online]. 2016 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>

Databáze demografických údajů za obce ČR: Územní změny, počty obyvatel, narození, zemřelí, stěhování (1971–2015). *Český statistický úřad* [online]. 2016 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>

JERSÁKOVÁ, Jana. *Literární rešerše* [online]. 2016 [cit. 2016-11-10]. Dostupné z: http://kbe.prf.jcu.cz/sites/default/files/diplomky/Literarni_reserse.pdf

LITSCHMANNOVÁ, Martina. *Úvod do analýzy časových řad* [online]. 2010 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: http://homel.vsb.cz/~lit40/SMAD/Casove_rady.pdf

Mikroregiony. *Regionální informační servis* [online]. 2016 [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/jihomoravsky-kraj/regionalni-informace/mikroregiony/>

Místní akční skupina Horňácko a Ostrožsko [online]. 2016 [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: <http://www.leader.ostrozsko.cz/>

O demografii: Obecně. *Demografický informační portál* [online]. 2014 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: http://demografie.info/?cz_obecne=

Obyvatelstvo - roční časové řady: Pohyb obyvatelstva v českých zemích od roku 1785 – 2015. *Český statistický úřad* [online]. 2016 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_hu

POLESNÁ, Helena. *Bytová situace a demografické chování v české republice: Vliv bytové situace při transformaci demografického chování české populace v 90. letech 20.*

století [online]. 2012 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <http://www.habilab.cz/bytova-situace-a-demograficke-chovani-ceske-populace/>

Potraty v roce 2007. *Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR* [online]. [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/rychle-informace/potraty-roce-2007>

Rozvojová studie mikroregionu Hornácko 2014-2020. *Mikroregion Hornácko.info* [online]. 2016 [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.hornacko.info/userfiles/file/Dokumenty%20DSO/Strategie%20Hor%C5%88%C3%A1cko%20Studie%20final%202013.pdf>

Struktura obyvatelstva: Vzdělání. *Demografický informační portál* [online]. 2014 [cit. 2016-11-10]. Dostupné z: http://demografie.info/?cz_vzdelani=

Vnitřní stěhování v ČR - 1991–2004. *Český statistický úřad* [online]. 2005 [cit. 2016-11-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vnitрни-stehovani-v-cr-1991-az-2004-n-q5h7q09guk>

Vývoj obyvatelstva České republiky: Migrace. *Český statistický úřad* [online]. 2005 [cit. 2016-11-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20554227/1300691507.pdf/344e4079-4312-4d35-b7ae-624e4eac5028?version=1.0>

Základní informace o vybraných územních celcích podle SLDB - ČR, kraje, okresy, správní obvody ORP a obce (včetně městských částí územně členěných statutárních měst) - 2011. *Český statistický úřad* [online]. 2013 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zakladni-informace-o-vybranych-uzemnich-celcich-podle-sldb-2011-cr-kraje-okresy-spravni-obvody-orp-a-obce-vcetne-mestskych-casti-uzemne-clenenyh-statutarnich-mest-2011-dml5agynjw>

9 Seznam obrázků

Obr. 1 Poloha mikroregionu Hornácko v rámci České republiky.....	32
Obr. 2 Administrativní členění mikroregionu Hornácko	32
Obr.3 Vývoj a predikce středního stavu obyvatelstva v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2020	33
Obr. 4 Věková struktura obyvatel a index stáří v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015.....	35
Obr. 5 Struktura obyvatelstva mikroregionu Hornácko podle pohlaví v období 2005–2015 v absolutním vyjádření.....	37
Obr. 6 Nejvyšší dosažené vzdělání v mikroregionu Hornácko v roce 2001	38
Obr. 7 Nejvyšší dosažené vzdělání v mikroregionu Hornácko v roce 2011	38
Obr. 8 Hrubá míra úmrtnosti a její predikce v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2020.....	40
Obr. 9 Hrubá míra porodnosti a její predikce v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2020.....	41
Obr. 10 Vývoj hrubé míry potratovosti a její predikce v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2020	43
Obr. 11 Vývoj hrubé míry sňatečnosti a její predikce v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2020	45
Obr. 12 Vývoj hrubé míry rozvodovosti a její predikce v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2020	46
Obr. 13 Vývoj přirozeného, migračního a celkového přírůstku v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015	48

10 Seznam tabulek

Tab. 1 Demografické procesy a události	11
Tab. 2 Predikce středního stavu obyvatelstva v letech 2016–2020	34
Tab. 3 Věková struktura obyvatelstva v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015..	34
Tab. 4 Ukazatele struktury obyvatelstva podle pohlaví (k 31. 12.) vyjádřené počtem mužů a žen v absolutních i relativních číslech.....	36
Tab. 5 Vývoj počtu zemřelých v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015.....	39
Tab. 6 Predikce hrubé míry úmrtnosti pro období 2016–2020.....	40
Tab. 7 Vývoj počtu živě narozených v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015....	41
Tab. 8 Predikce hrubé míry porodnosti pro období 2016–2020	42
Tab. 9 Vývoj počtu potratů v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015.....	42
Tab. 10 Predikce hrubé míry potratovosti pro období 2016–2020	44
Tab. 11 Vývoj počtu sňatků v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015.....	44
Tab. 12 Predikce hrubé míry sňatečnosti pro období 2016–2020.....	45
Tab. 13 Vývoj počtu rozvodů v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015	45
Tab. 14 Predikce hrubé míry rozvodovosti pro období 2016–2020.....	46
Tab. 15 Vývoj jednotlivých přírůstků v mikroregionu Hornácko v letech 2005–2015 ..	47